

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ
ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Пояснювальна записка і розрахунки
до магістерської кваліфікаційної роботи

МРЕ 090.01.04 ПЗ

Виконав:

студент групи 213-ФС-Д22
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
(роботу виконано самостійно,
відповідно до принципів
академічної доброчесності)

Пацай Д. О.

Керівник: доцент, канд. екон. наук
Карачарова К. А.

Рецензент: професор, доктор
екон. наук
Каличева Н. Є.

2023

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

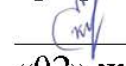
Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
професор, д-р екон. наук

 О. Г. Кірдіна
«02» жовтня 2023 року

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Пацаю Данилові Олександровичу

1 Тема «Фінансові аспекти управління виробничим потенціалом підприємства»

керівник Карачарова Катерина Анатоліївна, канд. екон. наук, доцент, затверджена розпорядженням по економічному факультету від «23» жовтня 2023 року № 21/23.

2 Строк подання студентом закінченої роботи «30» грудня 2023 року.

3 Вихідні дані: законодавчі та нормативні документи України, наукові праці з питань формування й використання виробничого потенціалу, фінансового менеджменту та інвестиційного аналізу; відкрита фінансова звітність АТ «Стома» за 2020-2022 роки, відомості про діяльність підприємства, статистичні та довідкові матеріали.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити економічну сутність і ресурсну структуру виробничого потенціалу; узагальнити методи його оцінювання та фінансові інструменти управління відтворенням виробничих ресурсів; проаналізувати фінансові результати, структуру активів і стан основних засобів АТ «Стома»; оцінити використання обладнання, оборотних ресурсів і праці; виявити фінансові обмеження розвитку виробничого потенціалу; обґрунтувати

програму виробничо-технологічних поліпшень, визначити потребу у фінансуванні, інвестиційну ефективність і порядок контролю результатів.

5 Перелік графічного матеріалу: взаємозв'язок виробничих ресурсів і фінансових умов їх відтворення; вибір фінансових інструментів управління виробничим потенціалом; структура доходів, активів і джерел фінансування АТ «Стома»; структура виробничих запасів підприємства; розподіл інвестиційного бюджету за напрямками виробничого оновлення; структура очікуваного економічного ефекту від реалізації запропонованих заходів; порядок фінансового відбору та погодження інвестиційної програми; організація контролю результатів модернізації.

6 Дата видачі завдання «02» жовтня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Строк виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	02.10.2023-23.10.2023	
Підбір літератури та фінансової звітності АТ «Стома»	24.10.2023-29.10.2023	
Консультації з керівником та уточнення плану роботи	30.10.2023-02.11.2023	
Підготовка теоретико-методичного розділу	03.11.2023-12.11.2023	
Аналіз фінансових результатів і структури ресурсів	13.11.2023-20.11.2023	
Оцінювання використання ресурсів і фінансових обмежень	21.11.2023-27.11.2023	
Розроблення програми модернізації та інвестиційні розрахунки	28.11.2023-09.12.2023	
Підготовка висновків і остаточне оформлення роботи	10.12.2023-22.12.2023	
Попередній захист і подання магістерської роботи	23.12.2023-30.12.2023	

Студент

Керівник

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади фінансового управління виробничим потенціалом підприємства	9
1.1 Економічний зміст та ресурсна структура виробничого потенціалу	9
1.2 Показники оцінювання та фінансові обмеження виробничого розвитку	25
1.3 Інструменти управління відтворенням і використанням виробничого потенціалу	37
Висновки до першого розділу	47
2 Дослідження фінансового забезпечення виробничого потенціалу АТ «Стома»	48
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	48
2.2 Фінансові результати та структура ресурсів	52
2.3 Оцінювання використання обладнання, оборотних ресурсів і праці	58
2.4 Фінансові обмеження розвитку виробничого потенціалу	65
Висновки до другого розділу	72
3 Удосконалення фінансового управління виробничим потенціалом АТ «Стома»	73
3.1 Обґрунтування програми виробничо-технологічних поліпшень	73
3.2 Фінансове забезпечення й інвестиційна ефективність програми	81
3.3 Організація реалізації, контролю витрат та оцінювання результатів	88
Висновки до третього розділу	101
Висновки	103
Список використаних джерел	107
Додатки А-В. Баланси підприємства за 2020, 2021, 2022 р.р.	114

					МРЕ. 090.01.04 ПЗ			
Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Фінансові аспекти управління виробничим потенціалом підприємства	Літ.	Аркуш	Аркушів
Розробив	Пацай Д.О.							
Перевірив	Карачарова К.А.						4	116
Н. Контр.	Тройнікова О.М.					УкрДУЗТ		
Затверд.	Кірдіна О.Г.							

Вступ

Актуальність дослідження. Виробничий потенціал промислового підприємства формується за рахунок поєднання основних засобів, матеріальних ресурсів, технологій, трудових компетентностей та організації виробничих процесів. Ефективність використання цих складових значною мірою залежить від фінансового забезпечення господарської діяльності, своєчасності оновлення обладнання та обґрунтованості управлінських рішень. За обмеженості інвестиційних ресурсів особливого значення набуває визначення пріоритетних напрямів виробничого розвитку з урахуванням очікуваних економічних результатів і платоспроможності підприємства.

Фінансове управління виробничим потенціалом охоплює питання формування ресурсної бази, підтримання її працездатності, фінансування капітальних вкладень та оцінювання результативності використання залучених коштів. Наявність виробничих потужностей ще не гарантує їх ефективного використання, оскільки фактичні результати залежать від технічного стану обладнання, забезпеченості матеріалами, організації праці та можливостей реалізації продукції. Відповідно, оцінювання виробничого потенціалу потребує узгодженого дослідження техніко-економічних характеристик і фінансових показників підприємства.

Особливої уваги зазначені питання потребують у діяльності АТ «Стома», виробничий процес якого пов'язаний із виготовленням стоматологічних матеріалів, лікарських засобів та полімерної продукції. Дотримання технологічних параметрів, стабільність якості продукції та безперебійне постачання матеріалів безпосередньо впливають на виробничі витрати й фінансові результати. За цих умов рішення щодо модернізації обладнання мають враховувати стан наявних ресурсів, можливості фінансування та економічні наслідки запланованих заходів.

Упродовж 2020-2022 років господарська діяльність промислових підприємств здійснювалася в умовах істотних змін економічного середовища. Пандемічні обмеження, порушення господарських зв'язків, а згодом

повномасштабна війна вплинули на організацію виробництва, постачання матеріалів і фінансове забезпечення операційної діяльності. За таких обставин особливої уваги потребують питання ліквідності, оборотності ресурсів та визначення допустимого обсягу інвестицій у виробниче оновлення.

Теоретичні та методичні питання формування й використання виробничого потенціалу досліджено у працях Т. Г. Рзаєвої, Р. В. Римарчук, Р. Квасницької, М. Тарасюк, Й. М. Петровича, Л. М. Прокопишин-Рашкевич та інших науковців [66; 67; 71; 72]. Фінансові умови розвитку ресурсної бази підприємств розглядаються у дослідженнях Г. П. Куліш, В. В. Чепки, Л. М. Маккі, О. О. Горошанської, О. Богми та інших авторів [68; 69; 76; 77]. Попри значну увагу до зазначеної проблематики, подальшого опрацювання потребують питання узгодження фінансової діагностики підприємства з вибором виробничих інвестицій, оцінюванням їхньої ефективності та організацією контролю фактично отриманих результатів.

Метою магістерської роботи є обґрунтування фінансових інструментів управління виробничим потенціалом АТ «Стома» на основі оцінювання стану та ефективності використання виробничих ресурсів, фінансових результатів діяльності підприємства й економічної доцільності заходів із технологічного оновлення.

Для досягнення поставленої мети визначено та вирішено такі завдання:

- дослідження економічної сутності виробничого потенціалу підприємства, визначення його складових та особливостей формування;
- узагальнення методичних підходів до оцінювання виробничого потенціалу та дослідження фінансових інструментів управління його використанням і відтворенням;
- проведення аналізу організаційно-економічних особливостей діяльності АТ «Стома», його фінансових результатів та структури виробничих ресурсів;
- оцінювання стану й ефективності використання основних засобів, оборотних ресурсів і трудового потенціалу підприємства;
- виявлення фінансових обмежень розвитку виробничого потенціалу

АТ «Стома» та визначення можливостей фінансування його оновлення;

- розроблення програми виробничо-технологічних поліпшень, спрямованої на скорочення виробничих втрат, підвищення надійності обладнання та раціональне використання ресурсів;

- обґрунтування фінансового забезпечення запропонованої програми, визначення обсягу капітальних вкладень та оцінювання їхньої інвестиційної ефективності;

- удосконалення організації реалізації виробничих інвестицій, контролю витрат та оцінювання фактичних економічних результатів модернізації.

Об'єктом дослідження є процеси формування, використання та відтворення виробничого потенціалу промислового підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення, фінансові інструменти та організаційно-економічні механізми управління виробничим потенціалом підприємства.

Методи дослідження. Теоретичну основу роботи становлять методи аналізу та синтезу, узагальнення і систематизації наукових положень, використані під час дослідження сутності виробничого потенціалу та інструментів фінансового управління. Оцінювання діяльності АТ «Стома» здійснено за допомогою горизонтального й вертикального аналізу фінансової звітності, коефіцієнтного методу, порівняння, факторного аналізу та розрахунку показників ефективності використання виробничих ресурсів. Під час обґрунтування програми технологічного оновлення застосовано бюджетування капітальних вкладень, прогнозування грошових потоків, дисконтування та методи оцінювання інвестиційної ефективності.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також відкриті дані фінансової звітності АТ «Стома» за 2020-2022 роки. Використання зазначених матеріалів дозволило дослідити фінансові результати діяльності підприємства, структуру його

активів, стан основних засобів та можливості фінансування виробничого розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні методичних положень щодо фінансового обґрунтування управлінських рішень з оновлення виробничого потенціалу підприємства. Запропоновано послідовність оцінювання виробничих інвестицій, яка передбачає встановлення ресурсних і фінансових обмежень, визначення очікуваного економічного ефекту, формування бюджету капітальних вкладень, перевірку достатності ліквідних коштів та організацію контролю фактичних результатів. Подальшого розвитку набули положення щодо оцінювання фінансової спроможності підприємства здійснювати модернізацію обладнання з урахуванням поточних зобов'язань, потреби в оборотному капіталі та необхідності підтримання резерву ліквідності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні для АТ «Стома» програми виробничо-технологічних поліпшень, що охоплює модернізацію дозувальних операцій, удосконалення контролю якості та організацію диспетчеризації виробництва. Визначено розрахунковий бюджет програми, оцінено її економічну ефективність та запропоновано порядок поетапного фінансування і контролю витрат. Отримані результати можуть використовуватися під час підготовки інвестиційних рішень після уточнення технічних параметрів, вартості обладнання та прогнозованих виробничих результатів.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У першому розділі розглянуто теоретико-методичні засади фінансового управління виробничим потенціалом, у другому проведено аналіз фінансового забезпечення та використання ресурсів АТ «Стома». Третій розділ присвячено обґрунтуванню програми виробничо-технологічних поліпшень, оцінюванню її інвестиційної ефективності та організації контролю результатів.

1 Теоретико-методичні засади фінансового управління виробничим потенціалом підприємства

1.1 Економічний зміст та ресурсна структура виробничого потенціалу

Визначення виробничого потенціалу підприємства пов'язане з питанням про те, які ресурси можуть бути залучені до виробничого процесу та наскільки повно реалізуються їхні можливості. У науковій літературі 2017–2022 років сформувалися різні погляди на склад потенціалу, способи його оцінювання та залежність від фінансового забезпечення господарської діяльності. Відмінності між дослідницькими позиціями потребують розгляду, оскільки вибір методичних положень визначатиме подальший аналіз виробничого підприємства.

Т. Г. Рзаєва та Р. В. Римарчук систематизують трактування виробничого потенціалу за двома напрямками, один із яких ґрунтується на характеристиці ресурсів, а інший пов'язаний з оцінюванням можливостей підприємства. Ресурсна складова характеризує засоби, залучені до виробництва, тоді як дослідження потенційних можливостей передбачає виявлення резервів, що залишаються невикористаними. Науковці пропонують урахувати кількісні та якісні характеристики ресурсного забезпечення, пов'язуючи ефективність його використання з витратністю, дохідністю та прибутковістю [66]. Звідси виникає питання, наскільки обґрунтованим є порівняння виробничих можливостей підприємств за вартістю наявного майна. Навіть за близьких показників забезпеченості основними засобами результати можуть істотно відрізнятися залежно від технічного стану обладнання, організації праці та забезпеченості матеріалами.

Вартісна характеристика ресурсів зручна для фінансового аналізу, оскільки дає змогу зіставляти вкладений капітал із витратами на його утримання та результатами господарської діяльності. Значно складніше

встановити величину резервів, прихованих у використанні виробничих потужностей. Тут необхідні відомості про фактичне завантаження обладнання, тривалість простоїв, технологічні втрати та забезпеченість окремих операцій матеріалами. Оцінювання виробничого потенціалу, на нашу думку, потребує окремого визначення наявної ресурсної бази та можливостей підвищення віддачі від її використання. Включення відповідних резервів до прогнозних розрахунків має спиратися на виробничі показники, які дозволяють обґрунтувати очікувані зміни.

Дещо інший ракурс дослідження представлений у праці Р. Квасницької та М. Тарасюка, присвяченій структуризації потенціалу підприємства та визначенню його складових [67]. Запропоновані положення привертають увагу до проблеми встановлення меж між окремими елементами потенціалу. Наприклад, обладнання формує виробничу спроможність підприємства, проте його балансова вартість уже відображена у складі необоротних активів. Підсумовування зазначених величин як незалежних складових призводитиме до завищення оцінки ресурсного забезпечення. Функціональне призначення окремих складових виробничого потенціалу дозволяє уникнути подвійного обліку ресурсів. Їхню вартість та умови відтворення можна встановити за фінансовими показниками.

Питання організації ресурсного забезпечення докладніше розглядають Д. В. Смолич та І. В. Тимошук. Дослідники пов'язують ресурсний потенціал зі здатністю підприємства мобілізувати необхідні ресурси, а управління ним розкривають через планування потреби, організацію забезпечення, мотивацію працівників і контроль [70]. Урахування змін господарського середовища розширює можливості застосування запропонованих положень до діяльності промислових підприємств. Якщо у дослідженні Т. Г. Рзаєвої та Р. В. Римарчук переважає питання визначення складу ресурсів та результативності їх використання, то Д. В. Смолич та І. В. Тимошук приділяють увагу організації управлінських процесів. У діагностиці виробничого потенціалу слід також розглядати порядок залучення ресурсів, розподіл відповідальності та

виконання запланованих виробничих операцій.

Специфіка виробництва стоматологічних матеріалів посилює значення технологічної придатності ресурсів та своєчасності їх надходження. Підприємство може мати достатній запас сировини, але затримка підтвердження її якості обмежуватиме виконання виробничої програми. Аналогічні наслідки виникають за відсутності працівників необхідної кваліфікації, навіть якщо виробниче обладнання перебуває у справному стані. Узгодженість матеріальних, технічних і трудових ресурсів у межах установленого виробничого графіка має входити до оцінки забезпеченості підприємства. Фінансові рішення щодо оплати поставок, технічного обслуговування та підготовки персоналу також повинні відповідати строкам виконання замовлень.

У працях Й. М. Петровича та Л. М. Прокопишин-Рашкевич виробничий потенціал розглядається через можливості перетворення ресурсів на готову продукцію та організацію використання виробничих потужностей. Їхня величина залежить від технічних характеристик обладнання, організації виробництва і досягнутого рівня освоєння технологічних процесів. Науковці приділяють увагу погодженню потужностей окремих підрозділів та визначенню інвестиційної потреби для усунення невідповідностей між ними [71]. Запропоноване трактування має практичне значення під час дослідження підприємств із послідовним виконанням технологічних операцій, де продуктивність окремої ділянки може обмежувати результати всього виробництва.

Підвищення потужності окремого виробничого підрозділу доцільно розглядати разом із фінансовими можливостями підприємства. Технічна готовність до збільшення випуску ще не гарантує своєчасного придбання матеріалів, проведення ремонтних робіт та оплати праці персоналу. До того ж розширення виробництва може спричинити збільшення залишків готової продукції, якщо попит виявиться нижчим за прогнозований. Під час підготовки інвестиційного рішення необхідно перевірити пропускну

спроможність суміжних ділянок, потребу в оборотних коштах і перспективи збуту додаткового обсягу продукції. Економічне обґрунтування модернізації обладнання має охоплювати весь виробничий цикл, включаючи надходження коштів від покупців.

Фінансові умови використання виробничого потенціалу досліджують Г. П. Куліш та В. В. Чепка, які розглядають взаємозв'язок фінансового, ресурсного і виробничого потенціалів підприємства. У запропонованому ними трактуванні фінансовий потенціал характеризує можливості формування, залучення та використання фінансових ресурсів для досягнення господарських результатів. Його оцінювання пов'язується з фінансовою стійкістю, інвестиційним забезпеченням і реалізацією стратегічних цілей [68]. Відповідні положення дають підстави оцінювати виробниче оновлення з погляду доступності фінансування та здатності підприємства виконувати зобов'язання протягом строку реалізації інвестиційного проєкту.

О. Богма, І. Ганечко та В. Лимар у дослідженні економічного потенціалу приділяють увагу ресурсам підприємства, взаємозв'язкам між ними та можливостям їх подальшого використання. Серед його характеристик дослідники виокремлюють динамічність, гнучкість, адаптивність і спрямованість на досягнення визначених цілей. Узагальнювальним індикатором ефективності в їхній інтерпретації виступає чистий прибуток [76]. Проте використання прибутку для оцінювання виробничого оновлення потребує врахування особливостей формування грошових потоків. Підприємство може відображати позитивний фінансовий результат за наявності значної дебіторської заборгованості, що обмежуватиме можливості своєчасного фінансування поточної діяльності. Оцінка прибутковості без аналізу грошових надходжень, платоспроможності та потреби в оборотному капіталі не розкриває фінансових можливостей підприємства.

Розглянуті дослідження дають підстави виділити послідовність аналітичних завдань, пов'язаних із визначенням виробничого потенціалу. Насамперед необхідно встановити склад ресурсів, їхній технічний стан та

придатність до використання. Наступне питання стосується можливостей поєднання окремих ресурсів у виробничому процесі, зокрема відповідності продуктивності обладнання, забезпеченості матеріалами та чисельності підготовленого персоналу. Подальше оцінювання пов'язане з фінансовими умовами підтримання виробництва, оновлення основних засобів і фінансування оборотного капіталу. Послідовність зазначених етапів дозволяє розглядати виробничий потенціал у зв'язку з фактичними результатами господарювання та управлінськими рішеннями.

Аналіз АТ «Стома» доцільно побудувати на оцінюванні ресурсної бази, її результативності та ліквідності. Вихідною інформацією виступатимуть дані фінансової звітності, які характеризують стан основних засобів, оборотних активів, зобов'язань і фінансових результатів підприємства. Однак відповідні показники мають певні інформаційні обмеження. Зокрема, вартість обладнання не характеризує його фактичної продуктивності, а залишки виробничих запасів не дозволяють визначити їхню достатність для виконання конкретної програми випуску. За відсутності внутрішніх виробничих даних оцінки невикористаних резервів потребуватимуть додаткових припущень, які слід обґрунтовувати в межах техніко-економічних розрахунків.

Узагальнення досліджених положень дозволяє визначити виробничий потенціал як здатність виробничої системи забезпечувати випуск продукції із заданими технічними характеристиками протягом установленого періоду за наявного ресурсного забезпечення та відповідної організації господарських процесів. Запропоноване трактування враховує фізичні можливості обладнання, технологічну придатність матеріалів, кваліфікацію працівників і фінансові умови виконання виробничої програми. Забезпеченість ресурсами необхідно оцінювати за послідовністю технологічних операцій, адже нестача одного компонента або обладнання обмежує роботу суміжних підрозділів. За цих обставин навіть істотна балансова вартість майна не гарантує високих результатів виробничої діяльності.

З позиції фінансового управління виробничий потенціал пов'язаний із

поточними та інвестиційними рішеннями підприємства. Придбання обладнання потребує капітальних вкладень, забезпечення його працездатності супроводжується витратами на обслуговування й ремонт, а формування виробничих запасів зумовлює відволікання частини оборотного капіталу. Підготовка працівників також потребує фінансування, проте за належної організації може сприяти підвищенню продуктивності праці та скороченню виробничих втрат. Обґрунтування відповідних рішень передбачає визначення очікуваних витрат, строків надходження коштів, економічних результатів і ризиків [1; 4; 17].

У межах дослідження необхідно розрізняти поняття виробничого потенціалу та виробничої потужності. Остання характеризує можливий обсяг випуску продукції визначеної номенклатури за встановленого режиму роботи обладнання й організації технологічних процесів. Виробничий потенціал охоплює ресурси та організаційні можливості, від яких залежить досягнення відповідного обсягу виробництва і перспективи його зміни. Розбіжності між паспортною потужністю обладнання та фактичним випуском можуть виникати через нестачу матеріалів, кадрові обмеження, простої або недостатній обсяг замовлень. Результати використання потужностей необхідно співвідносити із забезпеченням виробництва ресурсами та умовами реалізації продукції.

Вартість наявних активів також не завжди відповідає обсягу ресурсів, придатних до безпосереднього залучення у виробничий процес. Частина обладнання може перебувати в ремонті, окремі матеріали потребувати додаткового контролю якості, а готова продукція залишатися на складі через відсутність попиту. Оцінка реально доступного виробничого потенціалу передбачає перевірку наявних ресурсів, їхнього технічного стану та економічної доцільності використання. Отримані результати становитимуть основу подальшого аналізу виробничої діяльності підприємства та обґрунтування рішень щодо підвищення ефективності використання його ресурсного забезпечення.

Виробничі характеристики ресурсів та відповідні фінансові критерії систематизовано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Елементи виробничого потенціалу та фінансові характеристики

Елемент	Виробнича характеристика	Фінансовий критерій
Основні засоби	Потужність, стан і доступність обладнання	Знос, фондівддача, капітальні вкладення
Матеріальні ресурси	Безперебійність постачання, якість сировини	Оборотність запасів, матеріаломісткість
Персонал	Кваліфікація, продуктивність, дотримання операцій	Витрати на оплату праці, дохід на працівника
Технології	Стабільність рецептур і параметрів процесу	Витрати браку, амортизація нематеріальних активів
Організація виробництва	Планування завантаження й ремонту	Тривалість циклу, непродуктивні витрати
Фінансові ресурси	Підтримання операцій і оновлення обладнання	Операційний грошовий потік, структура капіталу

Взаємозалежність виробничих і фінансових ресурсів простежується протягом операційного циклу підприємства. Кошти, вкладені у придбання сировини, залишаються залученими до господарського обороту під час її переробки, накопичення незавершеного виробництва, зберігання готової продукції та очікування оплати від покупців. Тривале відстрочення платежів може спричинити дефіцит оборотних коштів навіть за умови прибуткової діяльності. Нестача оборотного фінансування за умов тривалого відстрочення платежів ускладнює своєчасні закупівлі, ремонти та дотримання виробничого графіка. Порушення строків надходження коштів здатне обмежити використання наявних потужностей, хоча їхній технічний стан залишається задовільним.

Відтворення виробничого потенціалу передбачає підтримання працездатності обладнання, заміну зношених засобів праці та впровадження

технологічних удосконалень. Характер відповідних робіт визначає порядок їх фінансування й відображення в обліку. Поточне обслуговування спрямоване на збереження передбачених технічних характеристик, тоді як модернізація може забезпечувати підвищення продуктивності, скорочення технологічних втрат або розширення виробничих можливостей. Порядок обліку витрат на ремонт і модернізацію визначається НП(С)БО 7 «Основні засоби» з урахуванням їхнього економічного змісту та очікуваних вигід [6]. Необґрунтоване віднесення витрат на ремонт до капітальних інвестицій змінює величину витрат звітного періоду, балансову вартість активів і показники прибутковості. Коректність оцінки виробничого оновлення залежить від розмежування капітальних інвестицій і поточних витрат за їхнім економічним змістом.

Розширення виробничих можливостей має спиратися на оцінку попиту, технічного стану обладнання та фактичних обмежень технологічного процесу. Збільшення потужності за відсутності достатнього обсягу замовлень супроводжується зниженням її завантаження, що може підвищувати постійні витрати в розрахунку на одиницю продукції. Інша ситуація виникає, коли обсяги випуску стримуються тривалими переналагодженнями, втратами робочого часу або невідповідністю сировини технологічним вимогам. Усунення відповідних причин за певних умов дозволяє збільшити виробництво без придбання додаткового обладнання чи розширення виробничих приміщень. Перед погодженням капітальних інвестицій необхідно з'ясувати причини недовикористання потужностей і перевірити, чи можна усунути їх організаційними заходами.

Склад активів підприємства відображає особливості ресурсного забезпечення виробництва та впливає на потребу у фінансуванні господарської діяльності. Значна частка основних засобів зазвичай супроводжується витратами на технічне обслуговування, ремонт і оновлення обладнання. Накопичення запасів, своєю чергою, може бути пов'язане з тривалістю технологічного циклу, нерівномірністю постачання матеріалів або уповільненням реалізації готової продукції. Однакові зміни балансових

показників за різних виробничих умов можуть мати відмінні економічні причини. Наприклад, збільшення матеріальних запасів напередодні очікуваних перебоїв із постачанням може бути обґрунтованим, тоді як тривале зберігання незатребуваної продукції призводить до відволікання оборотних коштів. Оцінювання можливостей скорочення запасів потребує зіставлення їх фактичної величини з потребами виробництва, умовами закупівель і допустимими ризиками порушення постачання.

Асортиментна структура визначає потребу в матеріалах, робочому часі та виробничих потужностях, оскільки технологічна складність продукції суттєво відрізняється. Виготовлення технологічно складніших виробів може супроводжуватися додатковими операціями контролю якості, спеціальними умовами обробки сировини й підвищеними вимогами до кваліфікації персоналу. Відмінності у змінних витратах і цінах реалізації визначають внесок окремих товарних груп у покриття постійних витрат підприємства. Зміна співвідношення товарних груп за рівнем маржинального доходу може спричиняти скорочення операційної рентабельності навіть за зростання загального обсягу продажів. Дослідження виробничого потенціалу за наявності відповідної інформації управлінського обліку варто доповнювати аналізом маржинального доходу за видами продукції. Його результати можуть використовуватися при формуванні виробничої програми, визначенні пріоритетності замовлень та обґрунтуванні завантаження обладнання.

Відмінності між наявністю ресурсів і результативністю їх використання узагальнено в таблиці 1.2.

Можливості збільшення випуску продукції залежать від узгодженості послідовних технологічних операцій та продуктивності обладнання на кожній виробничій ділянці. Наприклад, прискорення дозування матеріалів може спричинити накопичення незавершеного виробництва, якщо ділянки контролю якості та пакування зберігатимуть попередню пропускну спроможність.

Виробничі резерви виявляють шляхом аналізу технологічних маршрутів, тривалості окремих операцій та причин виникнення затримок.

Таблиця 1.2 - Відмінності між наявністю ресурсу та його економічною результативністю

Об'єкт	Показник наявності	Показник використання	Управлінське рішення
Обладнання	Балансова вартість	Випуск на одиницю вартості	Ремонт або заміна
Сировина	Запас у гривнях	Коефіцієнт оборотності	Нормування закупівель
Готова продукція	Залишок на складі	Строк реалізації	Коригування виробничої програми
Праця	Чисельність персоналу	Виробіток і якість	Навчання та розподіл операцій
Грошові ресурси	Залишок рахунків	Покриття поточних потреб	Платіжний календар

Економічну доцільність модернізації обладнання слід визначати за очікуваними змінами продуктивності всієї виробничої лінії, враховуючи витрати на усунення обмежень у роботі суміжних ділянок.

Стан виробничого потенціалу змінюється впродовж експлуатації обладнання, що необхідно враховувати під час планування інвестицій. Погіршення технічних характеристик, збільшення частоти ремонтів і труднощі з постачанням запасних частин можуть скорочувати строк його економічно доцільного використання. Додаткові витрати виникають у разі підвищення вимог до якості продукції, коли наявні технологічні можливості вже не відповідають установленим параметрам виробництва. Планування оновлення основних засобів має спиратися на оцінку їхнього технічного стану, прогнозованих витрат на обслуговування та наслідків можливих простоїв. Завчасне визначення потреби в інвестиціях дозволяє погоджувати строки заміни обладнання з фінансовими можливостями підприємства та графіком виконання замовлень.

Фінансування виробничої діяльності потребує узгодження очікуваних грошових надходжень зі строками виконання зобов'язань перед

постачальниками, працівниками та іншими контрагентами. Особливої уваги заслуговують інвестиційні проекти, реалізація яких передбачає зупинення окремих технологічних операцій, монтаж обладнання або додаткові витрати на освоєння виробництва. Позитивна чиста теперішня вартість проекту характеризує його очікувану економічну доцільність, проте підприємство може зіткнутися з нестачею коштів на поточні платежі ще до отримання запланованих результатів. У складі інвестиційних розрахунків доцільно передбачати прогноз грошових потоків, максимальну потребу у фінансуванні та способи покриття тимчасових касових розривів.

Взаємозв'язок ресурсної бази, виробничого циклу та фінансування її оновлення узагальнено на рисунку 1.1.

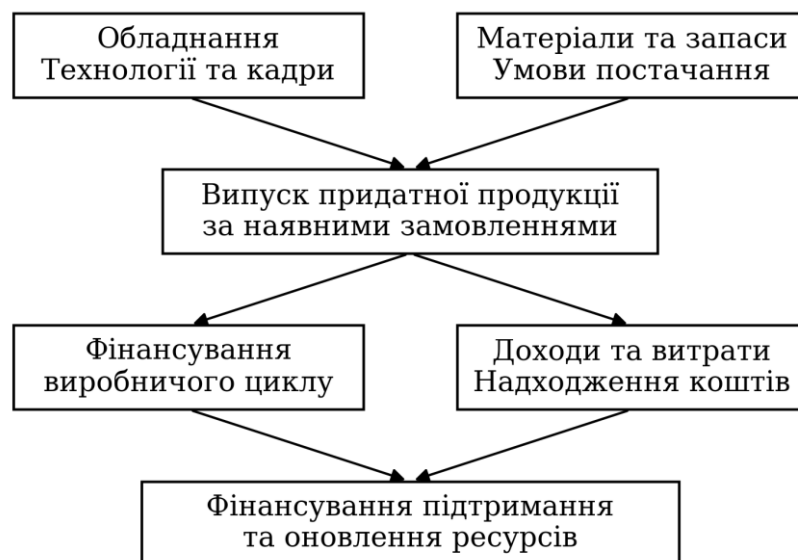

Рисунок 1.1 - Зв'язок виробничих ресурсів і фінансових умов їх відтворення

Достовірність результатів дослідження виробничого потенціалу значною мірою визначається коректністю використання показників, що характеризують наявні ресурси та результати їх залучення до господарської діяльності. Балансова вартість активів відображає їх стан на певну дату, тоді як дохід, собівартість і прибуток формуються протягом звітного періоду. Різниця між моментними балансовими даними й показниками за звітний період обґрунтовує застосування середньорічної вартості ресурсів при

розрахунку фондівддачі, рентабельності активів та оборотності. Використання залишків на кінець року можливе за обмеженості інформаційної бази, однак отримані результати потребують обережної інтерпретації, особливо за істотних змін вартості активів протягом досліджуваного періоду.

Технічні можливості підприємства визначаються продуктивністю обладнання, фактично доступним фондом робочого часу та організацією послідовних технологічних операцій. Під час аналізу необхідно враховувати тривалість переналагоджень, позапланові зупинки, періодичність технічного обслуговування і втрати часу, пов'язані з очікуванням матеріалів або завершенням попередніх операцій. Навіть за достатньої сумарної потужності виробничих дільниць нерівномірність їх завантаження може спричиняти накопичення незавершеного виробництва та порушення строків виконання замовлень. Порівняння виробничої програми з ефективним фондом машино-годин дозволяє встановити операції, продуктивність яких обмежує випуск готової продукції.

Виявлені технологічні обмеження потребують економічного обґрунтування можливих способів їх усунення. Придбання продуктивнішого обладнання супроводжується витратами на доставку, монтаж, налаштування та освоєння нових операцій, а в окремих випадках потребує тимчасового припинення виробництва. Додатково слід оцінювати забезпеченість матеріалами, кваліфікованим персоналом і виробничими замовленнями. Підвищення продуктивності окремого агрегату матиме обмежений результат, якщо наступні технологічні операції залишатимуться перевантаженими. Підставою для розрахунку економічного ефекту мають бути зміни пропускної спроможності всієї виробничої лінії, тривалості простоїв та обсягу продукції, яку підприємство спроможне реалізувати.

Використання виробничого обладнання безпосередньо пов'язане з професійною підготовкою працівників, їхньою чисельністю та розподілом між робочими місцями. У виробництві стоматологічних матеріалів відхилення від технологічних параметрів та встановлених вимог до якості продукції можуть призводити до втрати придатності партії. Недостатня кількість працівників із

відповідною кваліфікацією може обмежувати обсяги виробництва навіть за належного технічного оснащення. Аналіз трудового забезпечення має охоплювати виробіток, втрати робочого часу, технологічні помилки, надурочні роботи й порядок виконання допоміжних операцій.

Професійне навчання доцільно пов'язувати з виробничими операціями, під час виконання яких порушення технологічних вимог спричиняють найбільші матеріальні втрати або потребують повторного оброблення продукції. Витрати на підготовку персоналу охоплюють оплату навчання, робочий час наставників, перевірку практичних навичок та можливе зниження продуктивності в період освоєння нових операцій. Результативність відповідних заходів варто встановлювати після допуску працівників до самостійної роботи, зіставляючи показники браку, продуктивності та відхилення від технологічних нормативів. Коректність порівняння залежатиме від однорідності виробничих завдань і стабільності умов їх виконання.

Ритмічність випуску продукції значною мірою залежить від своєчасного надходження сировини та комплектувальних матеріалів. Тривалість виконання замовлень постачальниками, мінімальні партії закупівлі, строки придатності компонентів і можливості їх заміни визначають умови формування виробничих запасів. За нестабільного постачання підприємство змушене підтримувати певний страховий залишок, що супроводжується додатковими витратами на зберігання та збільшенням потреби в оборотних коштах. Нестача одного технологічно необхідного компонента здатна зупинити роботу виробничої ділянки за достатніх залишків решти матеріалів.

Обґрунтування нормативів запасів потребує врахування фактичного споживання матеріалів, строків їх поповнення та наслідків можливих перебоїв із постачанням. Збільшення тривалості доставки може вимагати перегляду страхового залишку незалежно від зміни обсягів виробництва. Підрозділи постачання та фінансова служба повинні узгоджувати графіки закупівель із виробничою програмою і платіжним календарем підприємства. Економічна оцінка передбачає порівняння витрат на утримання додаткових запасів із можливими втратами внаслідок простоїв або невиконання замовлень.

Надлишок матеріалів слід визначати за окремими номенклатурними позиціями, строками використання та потребами виробництва. Загальна вартість запасів не дає відповіді на питання про їхню фактичну придатність.

Організація ресурсного забезпечення залежить також від своєчасності отримання інформації про залишки матеріалів, виконання виробничих завдань та стан обладнання. Затримки оновлення облікових даних можуть спричиняти повторне замовлення компонентів, порушення графіків постачання або виникнення незапланованих простоїв. Управлінська інформація повинна забезпечувати можливість простежити рух матеріалів від надходження на склад до використання у виробництві та отримання готової продукції. Достовірність відповідних відомостей залежить від установленого порядку їх реєстрації, визначення відповідальних працівників і своєчасного відображення господарських операцій.

Удосконалення інформаційного забезпечення виробництва потребує попередньої оцінки недоліків чинного порядку планування та обліку. Впровадження програмного забезпечення супроводжується витратами на придбання ліцензій, налаштування, підготовку працівників і подальший технічний супровід. Економічні результати відповідних заходів можуть проявлятися у скороченні тривалості погодження замовлень, зменшенні надлишкових запасів та втрат виробничого часу. Величину очікуваної економії необхідно обґрунтовувати змінами конкретних операційних показників, уникаючи подвійного врахування результатів, які виникають у межах одного управлінського рішення. Після впровадження інформаційної системи доцільно порівнювати фактичні витрати та тривалість операцій із показниками попереднього періоду за зіставних умов діяльності.

Виробничий потенціал підприємства характеризується також здатністю забезпечувати випуск продукції, яка відповідає встановленим технологічним та якісним вимогам. Порушення виробничих параметрів супроводжується додатковим використанням сировини, повторним виконанням операцій, проведенням випробувань і можливими поверненнями готової продукції. Відповідні втрати доцільно обліковувати за виробничими партіями та

причинами виникнення дефектів. Порівняння їх величини за окремими періодами потребує врахування обсягів придатного випуску й асортиментної структури, оскільки технологічна складність різних товарних груп може істотно відрізнятись.

Удосконалення системи контролю якості має ґрунтуватися на дослідженні причин дефектності та стабільності технологічних процесів. Випуск стоматологічних матеріалів пов'язаний із дотриманням обов'язкових вимог до продукції, належними методами випробувань і простежуваністю виробничих партій. Перегляд контрольних процедур допускається в межах чинних нормативних вимог і за умови належного підтвердження якості. Економічний результат організаційних і технологічних удосконалень може формуватись завдяки зменшенню браку, повторних операцій, витрат матеріалів і повернень продукції. Його визначення потребує врахування витрат на впровадження відповідних заходів та перевірки досягнутих змін за даними виробничого обліку.

Фінансова спроможність підприємства підтримувати виробничу діяльність залежить від узгодженості грошових надходжень і строків виконання поточних зобов'язань. Навіть за прибуткової діяльності тривале погашення дебіторської заборгованості може обмежувати можливості своєчасної закупівлі матеріалів, оплати праці та виконання ремонтних робіт. Особливо відчутними відповідні обмеження стають у періоди модернізації обладнання, коли підприємство здійснює додаткові платежі, а виробничі потужності тимчасово використовуються з меншою інтенсивністю. Формування платіжного календаря дозволяє визначати періоди найбільшого фінансового навантаження, прогнозувати можливі касові розриви та встановлювати потребу в короткостроковому фінансуванні.

Розмір резерву ліквідності доцільно обґрунтовувати з урахуванням тривалості операційного циклу, очікуваних надходжень і платежів, виконання яких необхідне для підтримання виробництва. Під час реалізації інвестиційних проєктів додатково враховуються авансові платежі постачальникам обладнання, монтажні роботи та можливе скорочення грошових надходжень у

період технічного переоснащення. Перевищення затвердженого інвестиційного бюджету потребує перегляду графіка фінансування, джерел залучення коштів або строків виконання окремих робіт. Рішення щодо використання наявної ліквідності повинні прийматися з урахуванням необхідності своєчасного виконання операційних зобов'язань.

Реалізація виробничих можливостей визначається обсягом і структурою попиту на продукцію підприємства. Збільшення кількості замовлень на окремі вироби може створювати додаткове навантаження на певні технологічні операції, залишаючи частину обладнання інших ділянок недостатньо завантаженою. Виробничий план варто перевіряти за портфелем замовлень, технологічними маршрутами, тривалістю оброблення партій і фактично доступним фондом робочого часу. Виявлені резерви потужності доцільно оцінювати з урахуванням строків виконання замовлень і можливостей своєчасного відвантаження продукції покупцям.

Економічний результат додаткового випуску залежить від його реалізації, величини змінних витрат та умов розрахунків із покупцями. Збільшення обсягів виробництва супроводжується додатковою потребою в матеріалах, пакуванні, оплаті виробничих операцій і контролі якості, а також може вимагати розширення витрат на збут. Очікуваний приріст маржинального доходу необхідно визначати з урахуванням відповідних витрат та реальних можливостей продажу продукції. За відсутності підтвердженого попиту виявлена технічна можливість збільшення випуску залишається виробничим резервом, фінансовий ефект від використання якого потребує окремого обґрунтування. Прогноз грошових надходжень додатково має враховувати строки оплати реалізованої продукції.

Підтримання виробничого потенціалу протягом тривалого періоду потребує своєчасного оновлення основних засобів та обґрунтованого вибору між ремонтом і заміною обладнання. Накопичена амортизація характеризує обліковий розподіл вартості активу протягом строку його корисного використання, проте безпосередньо не визначає технічний стан чи залишковий фізичний ресурс. Обґрунтування рішення про оновлення повинно враховувати

частоту відмов, витрати на обслуговування, доступність запасних частин, енергоспоживання та можливі втрати виробничого часу. Порівняння альтернатив доцільно проводити за сукупними витратами протягом очікуваного строку використання обладнання, доповнюючи фінансові розрахунки оцінкою його технологічних характеристик.

Черговість інвестицій у відтворення основних засобів визначається їхнім впливом на виконання виробничої програми та економічні результати підприємства. Перевагу можуть отримувати об'єкти, технічні несправності яких спричиняють тривалі простої, порушення технологічних режимів або збільшення виробничих втрат. Оцінка інвестиційного варіанта має включати початкові вкладення, майбутні експлуатаційні витрати, прогнозовані грошові потоки та ризики реалізації проєкту. Оцінювання вартості життєвого циклу дозволяє врахувати випадки, коли обладнання з нижчою ціною придбання потребує дорожчого обслуговування або має коротший строк корисного використання. Остаточний вибір інвестиційного рішення має ґрунтуватися на результатах технічного обстеження, фінансових розрахунках і можливостях його включення до інвестиційної програми підприємства.

1.2 Показники оцінювання та фінансові обмеження виробничого розвитку

Методи оцінювання виробничого потенціалу повинні відповідати конкретному управлінському рішення. Заміна обладнання обґрунтовується сукупними витратами експлуатації та прогнозом економічних вигод; зміна запасів потребує аналізу оборотності й ризику нестачі матеріалів; коригування асортименту спирається на маржинальну результативність окремих груп продукції. Універсальний індекс здатний узагальнити окремі показники, але не може замінити фінансові розрахунки за проєктами.

Вибір показників доцільно обґрунтувати через порівняння українських методик оцінювання виробничого та фінансового потенціалів. Відмінності

між ними стосуються інформаційної бази, способу узагальнення результатів і характеру управлінського рішення. У дослідженні розмежовано методи, що спираються на відкриту звітність, та методи, застосування яких потребує внутрішніх виробничих відомостей.

І. Камінська, Н. Ковальчук, А. Демидович і В. Дубровський систематизують методичні засади аналізу ефективності використання виробничого потенціалу. Автори визначають завдання, інформаційне забезпечення й послідовність аналізу та групують показники за складовими потенціалу. Розглянуті методики оцінюються як взаємодоповнювальні, а ресурсний підхід становить основу дослідження фактичної ефективності [72]. У подальшому аналізі використано показники основних засобів, матеріальних ресурсів і праці, зміни яких розглянуто у зв'язку з фінансовими результатами.

Оцінка кожної групи ресурсів зберігає зміст відхилень, який може втрачатися при зведенні даних до одного індексу. Зростання виручки на одиницю основних засобів здатне поєднуватися з погіршенням оборотності запасів і нестачею коштів. Усереднений індекс за розбіжної динаміки показників не дозволяє встановити обґрунтовану черговість управлінських дій. У роботі перевага надається перевірці причин зміни окремих коефіцієнтів, після якої встановлюються обмеження виробничого розвитку та можливі фінансові способи їх усунення.

Л. М. Маккі та О. О. Горошанська розмежовують оцінювання рівня фінансового потенціалу за фінансовими показниками й оцінювання його вартості. Авторки відрізняють характеристику досягнутого фінансового стану від виявлення можливостей майбутнього формування ресурсів. Узагальнювати індикатори дослідники пропонують за допомогою таксономічного аналізу й оцінювання окремих складових за даними звітності [69]. Важливим для дослідження АТ «Стома» є положення про часову спрямованість оцінки. Фактична прибутковість характеризує результат минулого періоду, тоді як доступність інвестицій потребує прогнозу надходжень і виплат.

О. Богма, С. Камінський і П. Гутник розробляють інтегральну методику

оцінювання фінансового потенціалу з виокремленням його функціональних складових. Методика передбачає розрахунок часткових і загального інтегральних показників, використання відкритої фінансової звітності та апробацію на ПАТ «Укргідроенерго» [77]. Порівняно з аналізом окремих коефіцієнтів інтегральна оцінка дає змогу узагальнити стан кількох складових. Перенесення відповідної методики на інше підприємство потребує перевірки порівнянності індикаторів, способу їх нормування та економічного обґрунтування ваг.

Інтегральний показник доцільний для порівняння підприємств або періодів за погодженою методикою. Проте рішення про фінансування обладнання вимагає суми доступних коштів і строків їх надходження, яких безрозмірна оцінка безпосередньо не визначає. У межах дослідження АТ «Стома» фінансові коефіцієнти використовуються для діагностики, а капітальні рішення перевіряються через бюджет і прогноз грошових потоків. Відмова від довільного зведення різних індикаторів до одного числа зберігає можливість відтворити кожний розрахунок і простежити його економічне значення.

Н. Г. Мацко та Л. А. Некрасова пропонують ІЕКО-аналіз виробничого потенціалу інноваційно-активних промислових підприємств. У його складі оцінюються інноваційна активність, екологічна відповідальність, конкурентні позиції та організаційна адаптивність; кількісні характеристики доповнюються якісними. Методика пов'язує оцінку ресурсів із відповідністю потенціалу стратегії розвитку та передбачає інтегральний результат у вартісному вираженні [75]. Її дослідницьке значення полягає у врахуванні характеристик розвитку, які не розкриваються через балансову вартість обладнання або поточну рентабельність.

Перенесення ІЕКО-аналізу на АТ «Стома» потребувало б підтверджених відомостей про інновації, екологічні параметри й організаційні зміни. У відкритій звітності відповідні дані не мають необхідної деталізації, тому їх оцінювання за припущеннями створювало б удавану точність. У дипломній роботі використовується положення про відповідність виробничого оновлення

завданням розвитку, проте не розраховується непідтверджений інтегральний індекс. Запропонована програма містить вимірювані параметри витрат, якості й очікуваного грошового результату.

Порівняння методик показує відмінність між діагностикою використання ресурсів, узагальненням фінансового стану та оцінюванням майбутньої програми розвитку. Перший напрям дає змогу виявити відхилення за складовими потенціалу, другий забезпечує зіставлення сукупності індикаторів, третій пов'язує ресурси зі стратегічними завданнями. Обґрунтованість застосування залежить від доступних даних і можливості пояснити отриманий результат. Дослідження АТ «Стома» охоплює аналіз ресурсів, визначення фінансових обмежень і перевірку ефективності запланованих виробничих заходів.

Показник фондівдачі розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до середньої вартості основних засобів. Зростання фондівдачі може відображати збільшення завантаження обладнання або інфляційне підвищення цін. Через це його треба аналізувати разом із фізичним обсягом випуску, ступенем зносу та часткою обладнання, яке фактично перебуває в експлуатації.

$$О\bar{З} = \frac{ОЗ_{п} + ОЗ_{к}}{2} \quad (1.1)$$

де $О\bar{З}$ позначає середньорічну вартість основних засобів; $ОЗ_{п}$ і $ОЗ_{к}$ відповідно їх вартість на початок та кінець року, тис. грн.

$$\Phi_{в} = \frac{ЧД}{О\bar{З}} \quad (1.2)$$

де $\Phi_{в}$ позначає фондівдачу, грн/грн; $ЧД$ є чистим доходом від реалізації за рік, тис. грн.

Рентабельність активів характеризує віддачу капіталу, який залучено до господарської діяльності. У розрахунку рентабельності активів зіставляють чистий прибуток із середньою вартістю активів. В окремих управлінських завданнях доцільно використовувати операційний прибуток до процентів і податків. Вибір чисельника повинен бути чітко пояснений, оскільки різні види прибутку описують неоднакові аспекти результативності [18; 19].

Коефіцієнт зносу основних засобів визначається співвідношенням

накопиченої амортизації та первісної вартості. Коефіцієнт має бухгалтерську природу, тому його значення не тотожне фактичній технічній непридатності обладнання. Високий рівень зносу сигналізує про потребу проведення інвентаризації, аналізу залишкового строку служби та планування інвестицій, але не означає, що кожен об'єкт потрібно негайно списати.

$$K_{\text{зн}} = \frac{3\text{Н}}{\text{ОЗ}_{\text{перв}}} \times 100 \% \quad (1.3)$$

де $K_{\text{зн}}$ є коефіцієнтом зносу; 3Н позначає накопичений знос, а $\text{ОЗ}_{\text{перв}}$ первісну вартість основних засобів, тис. грн.

Систему показників і посилання на формули їх розрахунку наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Система показників фінансової оцінки виробничого потенціалу

Показник	Порядок розрахунку	Економічний зміст
Фондовіддача	За формулою (1.2)	Обсяг доходу на гривню основних засобів
Знос основних засобів	За формулою (1.3)	Бухгалтерська частка амортизованої вартості
Оборотність запасів	За формулою (1.5)	Кількість оборотів запасів за рік
Строк обороту запасів	За формулою (1.6)	Орієнтовний період перебування запасів
Рентабельність продажу	За формулою (1.9)	Частка фінансового результату в доході
Автономія	За формулою (1.12)	Частка активів, фінансованих власним капіталом
Віддача праці	За формулою (1.13)	Дохід на одного працівника
NPV	За формулою (1.14)	Додаткова вартість проєкту після дисконтування

Аналіз запасів потребує особливої обережності. Підвищення запасів може свідчити про надлишок оборотного капіталу, але також відображати

накопичення сировини перед порушенням логістики або збільшенням замовлень. Витрати зберігання, втрат якості й фінансування повинні порівнюватися з очікуваними збитками від зупинки виробництва. Планувати скорочення матеріальних запасів слід за специфікаціями продукції та фактичними строками постачання.

$$\bar{З} = \frac{З_{п} + З_{к}}{2} \quad (1.4)$$

де $\bar{З}$ є середнім залишком запасів; $З_{п}$ і $З_{к}$ позначають запаси на початок і кінець року, тис. грн.

$$K_{об.з} = \frac{СР}{\bar{З}} \quad (1.5)$$

де $K_{об.з}$ є оборотністю запасів, оборотів; $СР$ позначає собівартість реалізації за рік, тис. грн.

$$T_z = \frac{365}{K_{об.з}} \quad (1.6)$$

де T_z є розрахунковою тривалістю одного обороту запасів, днів; 365 є прийнятою кількістю днів у році.

Фінансові результати дають оцінку кінцевого ефекту використання ресурсів, але не характеризують достатність ліквідних коштів. Амортизація зменшує бухгалтерський прибуток, не потребуючи виплати коштів у поточному періоді. Придбання обладнання, навпаки, формує інвестиційний відтік, який не дорівнює сумі витрат звітного періоду. При обґрунтуванні капіталовкладень наведені категорії витрат потребують окремого відображення.

$$ВП = ЧД - СР \quad (1.7)$$

де $ВП$ позначає валовий прибуток, $ЧД$ є чистим доходом, $СР$ собівартістю реалізації, тис. грн.

$$P_{вал} = \frac{ВП}{ЧД} \times 100 \% \quad (1.8)$$

де $P_{вал}$ є валовою рентабельністю реалізації, %.

$$P_{\text{чист}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times 100 \% \quad (1.9)$$

де $P_{\text{чист}}$ є чистою рентабельністю реалізації; ЧП позначає чистий фінансовий результат, тис. грн.

Показник оборотності дебіторської заборгованості характеризує швидкість повернення коштів від реалізованої продукції. Збільшення продажу за відстрочення платежів може створити сприятливу динаміку доходу, проте погіршити стан фінансування сировини. У розрахунках слід використовувати середні залишки торгової дебіторської заборгованості і враховувати, що дані бухгалтерського балансу на дві дати можуть не відображати сезонних коливань.

$$K_{\text{об.д}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ДЗ}} \quad (1.10)$$

де $K_{\text{об.д}}$ є оборотністю торговельної дебіторської заборгованості; ДЗ позначає півсуму її залишків на початок і кінець року, тис. грн.

$$T_{\text{д}} = \frac{365}{K_{\text{об.д}}} \quad (1.11)$$

де $T_{\text{д}}$ є орієнтовним строком інкасації торговельної дебіторської заборгованості, днів.

Фінансова стійкість характеризується здатністю підприємства підтримувати прийнятну структуру капіталу й виконувати зобов'язання без вимушеного продажу виробничих активів. Високий рівень автономії створює передумови для залучення додаткових джерел фінансування, але не підтверджує наявності вільних коштів. Доступність інвестицій визначається платіжним календарем, строками погашення зобов'язань і залишками ліквідних активів [5; 14].

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{ВК}}{\text{А}} \quad (1.12)$$

де $K_{\text{авт}}$ є коефіцієнтом автономії; ВК позначає власний капітал, А загальну вартість активів на ту саму дату, тис. грн.

$$P_{\text{пр}} = \frac{\text{ЧД}}{\bar{q}} \quad (1.13)$$

де Ппр позначає дохід на одного працівника, тис. грн/особу; Ч є середньою чисельністю персоналу за рік, осіб.

Інвестиційна оцінка ґрунтується на прирості грошових потоків, який виникає за результатами реалізації проєкту. В обчисленнях не можна враховувати вже понесені незворотні витрати як майбутні надходження. Очікувану економію від модернізації виробничої ділянки доцільно обґрунтовувати змінами матеріальних витрат, енергоспоживання, браку й вартості ремонтів. Фінансовий результат додаткового випуску враховують за умови його реалізації.

Призначення способів оцінювання капітальних вкладень та обмеження їх застосування зіставлено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 - Методи оцінки інвестицій та сфери їх використання

Метод	Розрахунок	Обмеження застосування
Простий строк окупності	За формулою (1.16)	Не враховує вартість грошей у часі
Дисконтований строк окупності	За формулою (1.17)	Залежить від ставки дисконту
Чиста теперішня вартість	За формулою (1.14)	Потрібен обґрунтований прогноз потоків
Індекс прибутковості	За формулою (1.15)	Додатковий показник при обмеженому бюджеті
Внутрішня норма дохідності	Ставка, за якої чиста теперішня вартість дорівнює нулю	Може ускладнювати вибір альтернативних проєктів
Аналіз беззбитковості	Співвідношення постійних витрат і внеску на одиницю продукції	Потребує поділу витрат на постійні та змінні

Норма дисконтування відображає альтернативну вартість капіталу та ризик очікуваних надходжень. Її не слід вибирати з метою отримання наперед

бажаного результату. Якщо дані щодо вартості власного та позикового капіталу обмежені, прийняту ставку необхідно визначати як розрахункове припущення, окремо пояснюючи його вплив на проєктні показники. Обчислення NPV без розкриття ставки дисконту ускладнює незалежну перевірку висновків.

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - I_0 \quad (1.14)$$

де NPV є чистою теперішньою вартістю, тис. грн; CF_t позначає чистий грошовий потік року t ; r є ставкою дисконту у частках одиниці; n строком оцінювання; I_0 початковими вкладеннями, тис. грн.

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{I_0} \quad (1.15)$$

де PI є індексом прибутковості; додатна ефективність відповідає значенню понад одиницю.

$$PP = \frac{I_0}{CF} \quad (1.16)$$

де PP є простим строком окупності, років; CF позначає однаковий щорічний чистий потік, тис. грн.

$$DPP = k + \frac{I_0 - \sum_{t=1}^k \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{\frac{CF_{k+1}}{(1+r)^{k+1}}} \quad (1.17)$$

де DPP є дисконтованим строком окупності; k позначає кількість повних років до відшкодування вкладень. Частину року визначено за припущення рівномірного надходження потоку.

До бюджету капітальних вкладень включають придбання обладнання, доставку, монтаж, налагодження, навчання працівників і додатковий оборотний капітал. Якщо супутні платежі залишаються поза кошторисом, розрахунковий строк окупності виявляється заниженим. Витрати доцільно звести в один бюджет із визначеними строками, джерелами коштів і відповідальними виконавцями.

За обмеженого бюджету найбільша очікувана економія ще не робить виробничий проєкт найвигіднішим. Порівняння має враховувати початкові вкладення, строк їх повернення, можливі простої та вплив модернізації на якість продукції.

Інтегральна оцінка залежить від способу нормалізації показників і призначених їм ваг. Довільно обрані коефіцієнти можуть помітно змінити результат, тому в дослідженні використано окремі фінансові індикатори, методику розрахунку яких можна перевірити.

Зростання фондівддачі не завжди свідчить про збільшення фізичного випуску, адже виручка може підвищитися внаслідок зміни цін. Висновок про продуктивність потребує зіставлення фінансових результатів із кількістю виготовлених виробів, відпрацьованими машино-годинами та часткою придатної продукції.

Виробничі, адміністративні та збутові витрати змінюються під впливом завантаження потужностей, асортименту й організації роботи підрозділів. Причини перевищення кошторису встановлюють за центрами відповідальності, порівнюючи планові суми з фактичними витратами [48; 49].

Розподіл накладних витрат між виробами залежить від характеру виконуваних виробничих операцій. Для машинної обробки придатні машино-години, а в ручному складанні частіше використовують трудові години. Єдина база може завищувати собівартість одних виробів і занижувати витрати на інші. Помилки калькулювання впливають на рішення про зміну асортименту та завантаження обладнання.

Капіталомісткість, розрахована за середньою вартістю активів, потребує перевірки за натуральними показниками випуску, оскільки зменшення балансової вартості обладнання через амортизацію здатне поліпшити фінансовий коефіцієнт без реального зростання виробництва.

Перед формуванням інвестиційного бюджету обладнання розподіляють за технічним станом і ступенем використання. Робочі агрегати, резервні потужності та об'єкти, що потребують ремонту, створюють різні фінансові потреби. Продаж незадіяного майна може вивільнити кошти для

першочергових виробничих потреб. Проте рішення варто перевірити на випадок аварійної зупинки основної лінії, коли відсутність резервного агрегату збільшить втрати від простою.

Матеріальну потребу розраховують за виробничою програмою, строками поставок і мінімальними партіями закупівлі. Поряд з оборотністю запасів варто відстежувати дефіцит окремих компонентів, оскільки прискорення обороту на тлі регулярних зупинок свідчить про проблеми із забезпеченням виробництва.

Знижку за велику партію матеріалів слід порівнювати із сукупними витратами на доставку, зберігання та фінансування закупівлі, оскільки вигода від нижчої ціни може зникнути через збільшення запасів [57; 58].

Матеріальні втрати контролюють за відхиленням фактичних витрат від нормативу на одиницю придатної продукції. У виробничій практиці перевитрати можуть виникати з кількох різних причин. Зокрема, порушення точності дозування, дефекти сировини та переналадження обладнання по-різному впливають на собівартість партії. Результати порівнюють в однакових одиницях виміру, зберігаючи вихідні дані виробничого обліку.

Економію матеріалів визначають за кількістю збережених ресурсів і порівнянними цінами. Зміни закупівельної вартості відокремлюють від результатів технологічних поліпшень, щоб не завищувати ефект. Якщо скорочення витрат погіршує характеристики продукції, економія втрачає господарський зміст і потребує перегляду разом зі службою якості.

Тринадцятитижневий прогноз грошових потоків із щотижневим уточненням допомагає виявляти наближення касових розривів. У платіжному календарі зіставляють очікувані надходження, обов'язкові виплати й інвестиційні платежі. Заборгованість із невизначеною датою погашення до гарантованих джерел фінансування відносити не слід.

Тривале очікування оплати після відвантаження збільшує потребу підприємства в оборотних коштах. Аванси, коротші строки відстрочення та погоджені графіки платежів можуть скоротити цей період, якщо умови

продажу залишаються економічно прийнятними з огляду на маржу й платоспроможність покупця.

Витрати на якість виникають під час запобігання дефектам, контролю виробництва, виправлення браку та врегулювання претензій покупців. Проте загальна сума витрат мало що говорить про їх доцільність. Наприклад, додаткове калібрування обладнання збільшує поточні витрати, але може скоротити повторне оброблення партій. Економічний результат визначають за зміною кількості дефектів і повернень готової продукції [31; 32; 48].

Скорочення витрат на контроль у період падіння випуску ще не означає поліпшення якості. Порівняння проводять за питомими витратами й частотою дефектів, враховуючи асортимент, а причини відхилень перевіряють за актами невідповідності та виробничим обліком.

Графік фінансування капітального проєкту пов'язують із готовністю технічної документації та умовами договорів, передбачаючи резерв на непередбачені роботи, щоб запобігти нестачі коштів під час модернізації.

Черговий платіж постачальнику доцільно пов'язувати з прийманням передбаченого договором етапу робіт. Керівник проєкту підтверджує готовність об'єкта, фінансова служба перевіряє витрати, а порядок випробувань і усунення недоліків визначають заздалегідь. Істотне перевищення бюджету потребує перегляду грошових потоків і повторної оцінки NPV [44; 45].

Факторний аналіз показує вплив доходу й собівартості на валовий прибуток. Однак бухгалтерські відхилення без додаткових відомостей ще не пояснюють виробничих причин. Причини коливань слід встановлювати за даними про натуральні обсяги, ціни реалізації та питомі витрати окремих товарних груп. Підсумкові оцінки необхідно звірити з показниками фінансової звітності за відповідний період.

Ефект модернізації слід оцінювати за калькуляціями, приведеними до порівнянного обсягу випуску. Окремо визначають економію матеріалів та енергії, очищену від впливу цін. Якщо модернізація дала змогу збільшити

продажі, додатково розраховують приріст маржинального доходу після покриття змінних витрат.

Залежність від одного постачальника підвищує ризик зупинення випуску через дефіцит окремого компонента, тому витрати на страховий запас слід зіставляти з можливими втратами від простоїв і строками придатності сировини.

Резервного постачальника доцільно перевірити до виникнення перебоїв з основними поставками. Витрати на випробування сировини та погодження специфікацій порівнюють із ризиком простою, можливою зміною закупівельної ціни й додатковими платежами [33; 36].

Зростання прибутку може супроводжуватися дефіцитом коштів, якщо покупці затримують оплату відвантаженої продукції. Тому динаміку рентабельності необхідно зіставляти з дебіторською заборгованістю та фактичними надходженнями від операційної діяльності [16; 44].

Результати діагностики варто завершувати переліком виробничих обмежень, підтверджених конкретними розрахунками. За кожним із них розраховують можливі варіанти усунення проблеми та їхню вартість. Прогнозований результат пов'язують із вихідними даними, а перевірку виконання закріплюють за відповідальним працівником. Це дає підстави переглядати рішення, коли змінюються виробничі умови або доступність фінансування.

1.3 Інструменти управління відтворенням і використанням виробничого потенціалу

Наукові положення щодо управління виробничим потенціалом доцільно зіставити за тим, як результати діагностики перетворюються на рішення про розвиток. Фінансове управління передбачає узгодження виробничої потреби з доступним фінансуванням і процедурою перевірки очікуваного ефекту. В українських працях відповідний зв'язок розкривається через стратегічний вибір, функції управління ресурсами й організацію фінансового потенціалу.

С. І. Чернов, С. О. Гайдученко, С. В. Добрин і М. А. Кіпа пов'язують визначення стратегічних цілей із рівнем фінансового потенціалу підприємства. На матеріалах машинобудівних підприємств Харківської області автори використовують таксономічну оцінку й позиціонування підприємств у матриці для обґрунтування рекомендацій щодо розвитку [73]. У дослідженні АТ «Стома» приймається положення про залежність інвестиційних намірів від фінансових можливостей. Проте галузеві результати машинобудування не використовуються як готові нормативи для виробника стоматологічних матеріалів і фармацевтичної продукції.

А. В. Дараган та А. Ю. Геворкян досліджують формування фінансового потенціалу, виокремлюючи ресурсні, інформаційні, організаційні та аналітичні аспекти його функціонування. Автори визначають послідовність оцінювання фінансового потенціалу на основі його складників [74]. Звідси для цілей цієї роботи впливає необхідність перевіряти доступність відомостей, порядок підготовки розрахунків і розподіл відповідальності за фінансові рішення. Наявність коштів без погодженого технічного завдання та підтвердженого кошторису не забезпечує обґрунтованості виробничого оновлення.

Порівняння досліджень С. І. Чернова зі співавторами та А. В. Дарагана й А. Ю. Геворкяна виявляє різні рівні обґрунтування управління. У першому випадку оцінка фінансових можливостей визначає спрямованість розвитку, у другому увага приділяється складникам, які забезпечують оцінювання й використання потенціалу. У роботі ці рівні поєднуються через відбір інвестиційних заходів за доступним фінансуванням та закріплення процедур підготовки, погодження і контролю витрат. Організаційна готовність до інвестиції перевіряється разом із її фінансовою прийнятністю.

Узгодження ресурсів із виробничою програмою, розглянуте Й. М. Петровичем і Л. М. Прокопишин-Рашкевич, та модель управління ресурсами Д. В. Смолич і І. В. Тимошук пояснюють зв'язок технічних змін із плануванням і контролем [70; 71]. Практичне застосування наведених положень у фінансовому управлінні потребує належного оформлення

інвестиційної заявки. Заявка повинна показувати виробниче обмеження, перелік необхідних робіт, повну потребу в коштах і вимірюваний результат, який буде перевірено після введення обладнання в експлуатацію.

Відбір заходів у дипломній роботі ґрунтується на їх внеску у виконання виробничої програми та прогнозованій зміні грошових потоків. Ресурсний аналіз визначає, де виникає обмеження; оцінка ліквідності встановлює доступне фінансування; інвестиційний розрахунок дає змогу порівняти витрати й майбутні надходження. Вартість придбання обладнання розглядається разом із доставкою, монтажем, навчанням і додатковими оборотними ресурсами. Очікуваний ефект має підтверджуватися зміною конкретного виробничого нормативу та перевірятися за фактичними витратами.

Невирішеним для завдань цієї роботи залишається питання переходу від загальної оцінки потенціалу до фінансово забезпеченої програми оновлення за обмеженої доступності виробничих даних. Досліджені методики дають підстави визначити напрями діагностики й організацію управління, однак їх застосування до АТ «Стома» потребує окремого обґрунтування вихідних показників, строків платежів і очікуваної економії. Дослідницьке завдання полягає у погодженні ресурсних характеристик підприємства з бюджетом конкретних заходів та перевіркою можливості їх фінансування без порушення поточних зобов'язань.

Практичне управління виробничим потенціалом починається з формування виробничої програми й оцінки ресурсів, які потрібні для її виконання. Нормативи споживання сировини, час роботи устаткування і вимоги до контролю якості переводяться у грошові плани підрозділів. Узгодження натуральних і фінансових параметрів дозволяє встановити, чи забезпечує виробнича програма прийнятний результат за наявних цін і ресурсних обмежень.

Бюджет виробничих витрат доцільно деталізувати за прямими матеріалами, оплатою праці, виробничими накладними витратами й витратами на контроль якості. Використання єдиних статей у планових і

фактичних даних полегшує пошук причин відхилень. Однак скорочення бюджету не може здійснюватися без оцінювання наслідків для якості продукції та безперервності технологічного процесу.

Бюджетування капітальних витрат відрізняється від поточного кошторису строком планування та характером майбутніх вигод. Інвестиційні заявки містять технічне завдання, перелік робіт, кількісне обґрунтування економії, джерела фінансування і план післяпроектного контролю. Фінансова служба перевіряє повноту витрат, а технічна служба підтверджує реалістичність очікуваних виробничих показників.

Платіжний календар пов'язує щотижневі виплати з фактичними надходженнями. Інвестиційна програма потребує резерву ліквідності, оскільки потреби постачальників, персоналу та бюджету мають пріоритет щодо дискреційних капітальних витрат. Доцільно встановлювати мінімальний залишок коштів, який не може використовуватися для придбання обладнання без погодженого джерела поповнення.

Технологічний контролінг поєднує щомісячний аналіз собівартості з оперативним контролем виробничих витрат. Відхилення від нормативу споживання матеріалів слід фіксувати на рівні партії або виробничої операції. Облік відхилень за виробничими партіями допомагає розмежувати перевитрати внаслідок нестабільної якості сировини, технічних несправностей обладнання та помилок налаштування.

Розподіл виробничих і фінансових завдань між учасниками управління ресурсами наведено в таблиці 1.5.

Управління технічним обслуговуванням обладнання потребує відокремлення профілактичних робіт від ремонтів після відмови. Планова профілактика дозволяє скоротити непередбачені зупинки, але вимагає попередньої закупівлі матеріалів і виділення часу для технічного обслуговування. Економічний результат оцінюється за скороченням простоїв, витрат аварійного ремонту й витрат придатного випуску.

Таблиця 1.5 - Розподіл відповідальності за управління виробничим потенціалом

Учасник	Інформація	Управлінське повноваження
Фінансова служба	Бюджети, рух коштів, результативність	Ліміти фінансування і оцінка окупності
Виробнича служба	Завантаження, машино-години, простої	Планування випуску та технічних робіт
Служба якості	Брак, рекламації, протоколи контролю	Погодження змін технологічних процесів
Постачання	Строки поставок, ціни, запаси	Замовлення матеріалів і переговори
Бухгалтерія	Первинні документи, залишки активів	Коректне відображення витрат та інвестицій
Керівництво	Зведені показники та проєктні заявки	Затвердження програми та відповідальних осіб

Облік витрат якості набуває особливого значення для виробництва медичних і стоматологічних матеріалів. Економія на лабораторному контролі не може вважатися ефективною, якщо збільшується ризик виготовлення непридатної продукції. Раціоналізація контролю полягає в підвищенні точності вимірювань, забезпеченні простежуваності партій та скороченні повторних операцій, які не створюють додаткової споживчої цінності.

Система управління запасами повинна враховувати різні категорії сировини. Матеріали з коротким строком придатності потребують частішого перегляду залишків, а компоненти з тривалим імпортомним циклом постачання можуть вимагати підвищеного страхового запасу. Уніфікація нормативу для всіх матеріалів здатна призвести як до дефіциту ресурсів, так і до збільшення витрат зберігання.

Розвиток персоналу доцільно пов'язувати з результатами технологічного аудиту. Якщо найбільша частина відхилень пов'язана з нестабільним налаштуванням обладнання, програма навчання повинна бути спрямована на відповідні операції, а не охоплювати всі категорії працівників однаковим курсом. Ефективність навчання оцінюється за зміною частоти

помилки, втрат матеріалів і часу переналагодження.

Вибір постачальників обладнання вимагає оцінювання сукупної вартості володіння. Початкова ціна не відображає витрати енергоспоживання, обслуговування, запасних частин, навчання персоналу й можливих простоїв. Порівняльна оцінка закупівельних пропозицій повинна враховувати гарантії, доступність сервісу в Україні та можливість технічного обслуговування протягом економічного строку служби.

Послідовність переходу від виявленого виробничого обмеження до фінансового рішення наведено на рисунку 1.2.

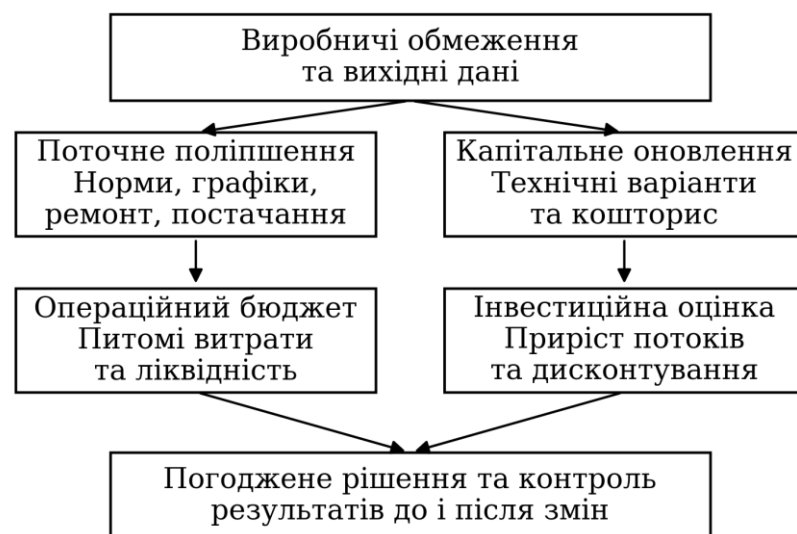

Рисунок 1.2 - Вибір фінансових інструментів залежно від виробничого обмеження

Система показників результативності інвестицій має бути обмеженою кількістю, але достатньою для пояснення причин відхилень. Результати модернізації дозувального обладнання оцінюють за матеріальними втратами та простоями, засобів контролю якості - за результатами перевірки партій. Організацію планування виробництва характеризує своєчасність виконання замовлень. Зведення неоднорідних показників до одного числового індексу не замінює управлінського пояснення.

Звітування про реалізацію виробничої програми доцільно проводити в

різних часових інтервалах. Щоденні дані потрібні для усунення технологічних відхилень, щотижневі для коригування плану матеріального забезпечення, щомісячні для аналізу собівартості та руху коштів. Річні дані придатні для оцінювання загального результату й перегляду інвестиційних пріоритетів.

Важливо розмежовувати фактичну економію та умовно обчислений резерв. Зниження норм витрат у технічному плані не завжди приводить до скорочення грошових виплат у тому ж обсязі, якщо матеріали вже закуплено або існують мінімальні партії постачання. Реальний грошовий ефект виникає після зміни закупівель, скорочення непотрібних витрат і підтримання планового випуску без погіршення якості.

Періодичність підготовки документів для узгодження виробничої програми та фінансових рішень визначено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 - Документи управлінського циклу та строки підготовки

Документ	Періодичність	Призначення
Звіт про випуск і технологічні відхилення	Щоденно	Виявлення причин втрат та простоїв
План забезпечення матеріалами	Щотижнево	Узгодження запасів із портфелем замовлень
Платіжний календар	Щотижнево	Контроль ліквідності
План-факт собівартості	Щомісячно	Відокремлення цінових і виробничих відхилень
Реєстр капітальних проєктів	Щомісячно	Контроль витрат, строків і готовності
Звіт про ефект інвестицій	Щоквартально	Порівняння результатів із техніко-економічним обґрунтуванням

Нормативне калькулювання дає змогу зіставляти фактичні матеріальні й трудові витрати із затвердженими технологічними картами. Відхилення групують за зміною ціни, кількості ресурсу та організаційними причинами. Норму необхідно переглядати після зміни рецептури або технології, щоб застарілий норматив не приховував перевитрат [48; 49].

Під час розгляду відхилень встановлюють виробничу партію, причину

перевищення й відповідального за коригування. Зниження витрат перевіряють за придатним випуском, оскільки менше списання матеріалів за одночасного погіршення якості не підтверджує результативності. Підсумковий звіт пов'язує технологічні дані зі статтями обліку та грошовими наслідками.

Операційне бюджетування встановлює межі витрат на виробничі потреби протягом планового періоду. Бюджети закупівель, оплати праці, ремонту та збуту погоджують із виробничою програмою. Однакові статті й одиниці виміру забезпечують зіставність планових та фактичних значень, а платіжний календар відображає строки використання ресурсів.

За зміни обсягу замовлень доцільно уточнювати змінні витрати пропорційно виробничому завданню. Постійні витрати оцінюють окремо, перевіряючи доцільність їх утримання. Порівняння з незмінним бюджетом за суттєвого падіння випуску здатне помилково представити менші витрати як економію, хоча підприємство виконало менший обсяг роботи.

Розгляд капітальних вкладень потребує участі технічних і фінансових фахівців. До інвестиційного обґрунтування включають проблему виробництва, альтернативні рішення, кошторис і прогноз грошового потоку. Перевага технічного параметра має бути підтверджена економічними наслідками, зокрема скороченням витрат або збільшенням реалізованого випуску [44; 45].

Рішення про придбання обладнання оформлюють після перевірки вихідних нормативів та умов постачальника. Одночасно встановлюють критерії приймання і строк оцінювання ефекту. Якщо фінансові дані не підтверджують окупності, технічне завдання уточнюють або порівнюють із ремонтним варіантом, враховуючи наслідки для безперервності виробництва.

Технічне обслуговування планують за регламентами обладнання, історією відмов і виробничим графіком. Календар ремонтів узгоджують із наявністю запасних частин та можливістю тимчасової заміни агрегату. Фінансова служба зіставляє витрати профілактики з очікуваними втратами від аварійної зупинки та термінового відновлення.

Журнал простоїв повинен розмежовувати ремонт, очікування матеріалів

і переналагодження. Зменшення аварійних зупинок підтверджують тривалістю доступного часу та фактичними витратами ремонту. Вивільнені машино-години не включають до додаткових продажів без підтвердження замовлень і можливості виконати решту технологічних операцій.

Управління оборотними активами поєднує нормування матеріальних залишків і контроль розрахунків із покупцями. Матеріальні запаси оцінюють за функціональним призначенням, строками використання та частотою поповнення. Дебіторську заборгованість аналізують за договірними датами платежів, тривалістю прострочення та ймовірністю повернення коштів [57; 58].

Зменшення запасів вивільняє капітал за умови збереження безперервності поставок і виробництва. Отриманий ресурс має одноразовий характер, якщо новий норматив підтримується надалі. Його слід відокремлювати від щорічної економії витрат, щоб не завищувати прогнозні грошові потоки інвестиційної програми.

Контроль якості повинен забезпечувати простежуваність сировини, технологічних параметрів і результатів випробування партії. Протоколи перевірки дають змогу визначити причини повторних операцій. Скорочення дефектності оцінюють у фізичних показниках і за витратами перероблення, зберігаючи вимоги до безпечності та придатності продукції [31; 32].

Під час впровадження нових засобів вимірювання перевіряють їх точність, відтворюваність результатів і потребу в калібруванні. До фінансового розрахунку включають експлуатаційні витрати та навчання операторів. Додаткові витрати контролю можуть бути виправданими, якщо вони зменшують втрати сировини або кількість повернень покупців.

Контроль витрат на персонал пов'язує навчання, оплату праці й результати виробничих операцій. Середній дохід на працівника характеризує вартісну віддачу, проте залежить від ціни й структури продажів. Трудові резерви встановлюють за тривалістю операцій, помилками налаштування та часткою повторного виконання робіт.

Після навчання операторів оцінюють виконання практичних завдань на

робочому місці. Ефект може проявлятися в меншій кількості відхилень або коротшому переналагодженні. Скорочення витрат праці підтверджують табелями та калькуляцією, а підвищення якості перевіряють за журналами випробувань придатної продукції.

Оцінювання продуктивності потребує узгодження натуральних і вартісних показників. Дохід на одиницю ресурсу може зростати через інфляцію, тому його доповнюють випуском на машино-годину або трудову годину. Вироби різної технологічної складності групують за однорідними ознаками, зазначаючи спосіб приведення показників до зіставних умов [55; 56].

Показники продуктивності порівнюють за однакового складу операцій і прийнятного рівня якості. Якщо частина робіт передається сторонній організації, менші трудові витрати підприємства можуть супроводжуватися більшими витратами послуг. Підсумкова оцінка повинна охоплювати повну собівартість та доступність ресурсу для виконання замовлень.

Поетапне фінансування пов'язує оплату обладнання з виконанням договірних умов. Аванс, постачання, монтаж і завершальне приймання відображають у календарі платежів. До кожної виплати фінансова служба перевіряє залишок коштів після операційних зобов'язань, а технічна служба підтверджує готовність відповідного етапу.

Одночасне виконання кількох капітальних проєктів потребує узгодження сукупної потреби в коштах. Окремо прибуткові заходи можуть створити загальний дефіцит ліквідності за збігу строків оплати. Черговість реалізації визначають за виробничою потребою, ефективністю й можливістю підтримувати мінімальний операційний резерв.

Інвестиційна звітність має відображати фактичні платежі, введення об'єкта в експлуатацію та результати контрольного періоду. Кожну складову економічного ефекту пов'язують із базовим нормативом та документом, що підтверджує отриманий результат. Звіт забезпечує зв'язок між попереднім обґрунтуванням та фактичною зміною витрат або надходжень підприємства [44; 48].

Після завершення першого року експлуатації прогноз грошових потоків уточнюють за фактичними результатами. Відхилення розмежовують за перевищенням бюджету, неповним досягненням нормативу та зміною зовнішніх умов. Оновлена оцінка ефективності використовується для коригування виробничого режиму й обґрунтування наступних вкладень.

Висновки до першого розділу

Підсумовуючи теоретичне дослідження, можна визначити фінансові умови формування та оновлення виробничих ресурсів підприємства.

Виробничий потенціал підприємства характеризує здатність узгоджених технічних, кадрових, матеріальних і фінансових ресурсів забезпечувати придатний випуск. Порівняння українських досліджень 2017-2022 років обґрунтовує ресурсну діагностику, доповнену оцінюванням ліквідності, інвестиційних витрат і грошових потоків. Балансова вартість активів без оцінки виробничих обмежень не визначає можливого результату [66; 68; 69; 71; 72; 77].

Фінансова оцінка виробничого потенціалу передбачає використання показників зносу основних засобів, фондівіддачі, оборотності запасів, результативності праці, рентабельності й грошових потоків. Методика має поєднувати аналіз динаміки ресурсів із результатами їхнього використання та враховувати різницю між балансовими залишками і потоковими показниками.

Раціональне управління виробничим потенціалом потребує бюджетування поточних і капітальних витрат, нормативного обліку, контролю якості, регламентування постачання та оцінювання післяпроектних результатів. Обґрунтування інвестицій слід будувати на прирості грошових потоків і співвідносити з ліквідністю підприємства протягом виконання робіт.

У другому розділі зазначену систему показників застосовано до АТ «Стома» за відкритими даними, з відокремленням розрахункових припущень від фактичних результатів діяльності підприємства.

2 Дослідження фінансового забезпечення виробничого потенціалу АТ «Стома»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

АТ «Стома» є підприємством Харкова, основною діяльністю якого виступає виготовлення фармацевтичних препаратів і матеріалів. В асортименті компанії представлені стоматологічні матеріали, полімерні компоненти та окремі лікарські засоби. Історію виробничої діяльності підприємство пов'язує з Харківським заводом медичних пластмас і стоматологічних матеріалів, заснованим у 1929 році [39].

Специфіка діяльності визначається вимогами до контролю якості сировини, технологічного процесу та готової продукції. Доступний виробничий потенціал повинен забезпечувати повторюваність складу продукції, простежуваність партій та безперервність контрольних операцій. Фінансова економія, яка виникає за рахунок порушення технічних або регуляторних вимог, не може бути включена до інвестиційного обґрунтування як прийнятний результат.

До виробничих особливостей належить використання полімерної сировини, компонентів стоматологічних матеріалів, фасувальних технологій і обладнання для контролю параметрів продукту. Функціонування технологічної системи залежить від своєчасного надходження компонентів та справності виробничих агрегатів. Оцінка ефективності основних засобів має супроводжуватися аналізом забезпеченості підприємства оборотними ресурсами.

Загальну характеристику підприємства доцільно розпочати з організаційних відомостей, узагальнених у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Організаційні відомості про АТ «Стома»

Ознака	Характеристика
Найменування	Акціонерне товариство «Стома»
Код ЄДРПОУ	00481318
Місцезнаходження	Харків, вул. Ньютона, 3
Основний КВЕД	21.20, виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів
Продуктові напрями	Стоматологічні матеріали, лікарські засоби, полімерні продукти
Період аналізу	2020-2022 роки
Основні джерела	Реєстраційні відомості, фінансова звітність, сайт підприємства

Фінансові результати підприємства у 2020-2022 роках змінювалися нерівномірно. Виручка від реалізації у 2020 році становила 109 632 тис. грн, у 2021 році підвищилася до 131 644 тис. грн, а у 2022 році досягла 168 173 тис. грн. У цій динаміці відображено номінальні показники фінансової звітності, тому без відомостей про фізичний випуск і зміну цін неможливо точно розподілити приріст за кількісним та ціновим чинниками.

Нерівномірність фінансових результатів підтверджує потребу розмежування розвитку підприємства і зміни кон'юнктури. Зростання виручки за незмінної вартості обладнання збільшує фондовіддачу у грошовому вираженні, проте не обов'язково свідчить про зміну технологічної ефективності. Дані щодо обсягу продукції у фізичних одиницях, асортименту й завантаження цехів не оприлюднені в доступних джерелах у необхідній деталізації.

Вихідні показники результатів діяльності, активів і зобов'язань підприємства наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Узагальнені результати діяльності підприємства за 2020-2022 роки, тис. грн

Показник	2020	2021	2022	Зміна 2022/2020
Чистий дохід	109 632	131 644	168 173	58 541
Собівартість реалізації	70 013	85 794	87 557	17 544
Валовий прибуток	39 619	45 850	80 616	40 997
Чистий результат	-153	-318	20 060	20 213
Активи	119 416	113 027	159 875	40 459
Зобов'язання	43 539	40 048	66 698	23 159

У 2022 році дохід перевищив показник 2020 року на 58 541 тис. грн, що відповідає приросту близько 53,4 %. Собівартість реалізації за цей період зросла на 17 544 тис. грн, або на 25,1 %. Відмінність темпів зміни цих показників супроводжується істотним зростанням валового прибутку. Причини зміни валового прибутку можна встановити після деталізації цін і виробничих витрат за товарними групами, що виходить за межі відкритої звітності.

Відновлення виробничого потенціалу має оцінюватися через стан матеріальної бази. Попри зростання доходу в 2022 році, залишкова вартість основних засобів знизилася порівняно з 2020 роком. Зменшення залишкової вартості може бути пов'язане з амортизацією, вибуттям або структурними змінами в активах. Конкретні причини доцільно з'ясовувати через примітки до фінансової звітності та інвентарні картки обладнання.

Зміна зовнішнього середовища у 2022 році загострила вимоги до стійкості виробничих процесів. Виробничу стійкість підприємства в Харкові підтримують резервні маршрути постачання, доступність комплектувальних виробів для ремонту й можливість виконувати окремі технологічні операції за перебоїв інфраструктури. Відомості про тривалість простоїв і виробничі втрати в опублікованих формах відсутні, тому їх кількісні наслідки не оцінюються за непідтвердженими припущеннями.

Економічне дослідження повинно враховувати зв'язок між виробничим процесом і розрахунками з покупцями. Доходи, відображені у звіті про фінансові результати, не тотожні сумах фактичного надходження коштів. Різниця може визначатися авансами, відстрочками оплати, змінами податкових зобов'язань і валютними коливаннями. Підготовка інвестиційного рішення потребує спільного аналізу балансу та звіту про рух грошових коштів.

Практичні висновки про наявність резервів виробничої системи повинні спиратися на інвентаризацію технологічних операцій. Зокрема, слід встановити виробничі маршрути найбільших товарних груп, виміряти тривалість налагодження та простоїв, визначити частку переробки й уцінки. Без фактичних виробничих вимірювань розмір економії від придбання конкретного виду обладнання не матиме достатнього документального підтвердження.

Усі фінансові показники надалі подано в тисячах гривень, що забезпечує порівнянність розрахунків. Усі грошові показники за 2020-2022 роки відображено в номінальній оцінці, без перерахунку на індекс споживчих цін. Динаміка фінансових сум за номінальною оцінкою поєднує вплив фізичних обсягів, цін і структури виробництва.

Управлінська структура підприємства в дослідженні характеризується через функціональні завдання виробництва, постачання, фінансового обліку й контролю якості. Без підтвердженої внутрішньої органограми недоцільно приписувати підприємству конкретні підрозділи, яких може не бути в його штатному розписі. Запропонована в третьому розділі організаційна модель має рекомендаційний характер.

Загальна оцінка господарської діяльності засвідчує суттєву зміну фінансового результату за обмеженої вартості основних засобів. Подальший аналіз охоплює склад активів, стан обладнання, запаси, дебіторську заборгованість і спроможність підприємства фінансувати їх відновлення. Узгодження цих показників дає змогу визначити напрями виробничих поліпшень та вимоги до їх фінансового забезпечення.

2.2 Фінансові результати та структура ресурсів

Фінансовий аналіз розпочато з динаміки реалізації та собівартості. Зростання доходу за обмеженого приросту витрат на реалізовану продукцію супроводжувалося підвищенням валового прибутку у 2022 році. Оцінка фінансової результативності потребує врахування також адміністративних і збутових витрат, інших операційних доходів, податків та результатів інвестиційної діяльності.

Динаміку доходу, собівартості й прибутку та співвідношення між ними наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка фінансових результатів, тис. грн

Показник	2020	2021	2022	Зміна 2022/2020
Чистий дохід	109 632	131 644	168 173	58 541
Собівартість реалізації	70 013	85 794	87 557	17 544
Валовий прибуток	39 619	45 850	80 616	40 997
Чистий результат	-153,00	-318,00	20 060	20 213

Валовий прибуток збільшився з 39 619 тис. грн у 2020 році до 80 616 тис. грн у 2022 році. У 2021 році він становив 45 850 тис. грн. чистий результат у 2020 і 2021 роках залишався від'ємним. Спроможність валової маржі покривати адміністративні, збутові та інші витрати необхідно аналізувати окремо від формування виробничої собівартості.

Частку чистого фінансового результату в доході від реалізації визначено за розрахунками таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Чиста рентабельність реалізації, %

Показник	2020	2021	2022
Чиста рентабельність реалізації	-0,14	-0,24	11,93

Співвідношення собівартості реалізації та валового прибутку в структурі чистого доходу показано на рисунку 2.1.

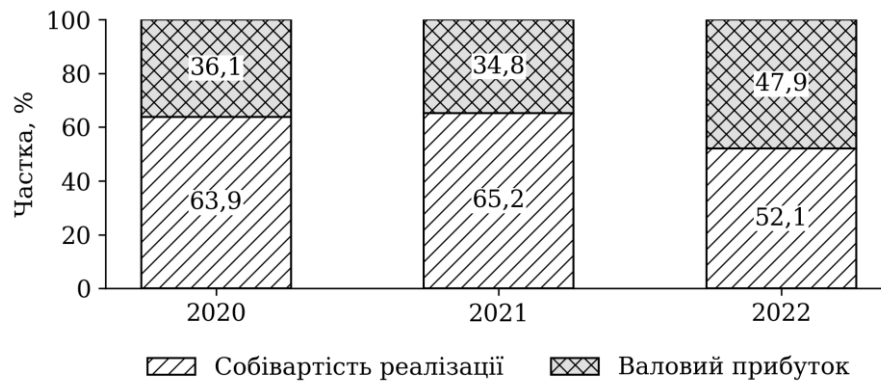

Рисунок 2.1 - Розподіл чистого доходу між собівартістю та валовим прибутком, %

Валова рентабельність реалізації у 2022 році досягла приблизно 47,94 %, тоді як у 2021 році її величина дорівнювала близько 34,83 %. Зміна свідчить про поліпшення співвідношення доходу й собівартості у грошовому вимірі. Але без даних про товарну структуру й фізичні обсяги виробництва некоректно повністю відносити її до підвищення технічної продуктивності.

Чиста рентабельність реалізації у 2022 році зросла приблизно до 11,93 %. Попередні два роки характеризувалися незначним чистим збитком. Відмінність між валовим і чистим результатом обумовлена витратами, які не відображаються безпосередньо у виробничій собівартості, а також іншими результатами діяльності. Управління виробничим потенціалом повинно враховувати наслідки зміни відповідних статей витрат.

Структура чистого доходу показує, яку частину реалізації поглинає собівартість і який ресурс залишається для покриття інших витрат. У 2022 році частка валового прибутку збільшилася, однак її зміна не розкриває окремо впливу цін, асортименту й технологічної продуктивності. Пояснити причини зміни показників можна за допомогою детермінованого розкладу та даних управлінського обліку.

Факторний розклад зміни валового прибутку між 2021 і 2022 роками

показує позитивний вплив приросту виручки в сумі 36 529 тис. грн та негативний вплив збільшення собівартості на 1 763 тис. грн. Підсумкове зростання валового прибутку становить 34 766 тис. грн. Розрахунок описує бухгалтерське співвідношення, а не відокремлює цінові чи кількісні фактори.

$$\Delta ВП = \Delta ЧД - \Delta СР = 36\,529 - 1\,763 = 34\,766 \quad (2.1)$$

де $\Delta ВП$, $\Delta ЧД$ і $\Delta СР$ є зміною відповідного показника між 2021 і 2022 роками, тис. грн.

Вплив зміни доходу та собівартості на приріст валового прибутку відокремлено в таблиці 2.5

Таблиця 2.5 - Розклад приросту валового прибутку у 2022 році, тис. грн

Компонент	Розрахунок	Вплив
Зміна чистого доходу	Приріст чистого доходу	36 529
Зміна собівартості	Зростання собівартості зі знаком мінус	-1 763
Разом	Різниця впливу доходу й витрат	34 766
Перевірка за валовим прибутком	Приріст валового прибутку	34 766

Зростання валового прибутку між 2021 і 2022 роками становило 34 766 тис. грн. Позитивний внесок збільшення чистого доходу частково зменшило підвищення собівартості на 1 763 тис. грн. Результат розкладу дає змогу оцінити співвідношення двох статей звіту, проте деталізація впливу цін, обсягів та асортименту потребує даних за окремими видами продукції.

Загальна вартість активів АТ «Стома» у 2022 році зросла до 159 875 тис. грн після зниження у 2021 році до 113 027 тис. грн. Значна частина приросту припадає на оборотні активи. Збільшення вартості активів необхідно зіставити з обсягом реалізації та складом запасів, адже приріст оборотних ресурсів по-різному впливає на ліквідність.

Подальша оцінка ресурсної бази спирається на зміни активів і джерел їх фінансування, наведені в таблиці 2.6

Таблиця 2.6 - Динаміка активів і джерел фінансування, тис. грн

Показник	2020	2021	2022	Зміна 2022/2020
Активи	119 416	113 027	159 875	40 459
Необоротні активи	26 062	23 208	19 713	-6 349
Оборотні активи	93 354	89 819	140 162	46 808
Власний капітал	75 877	72 979	93 177	17 300
Зобов'язання	43 539	40 048	66 698	23 159

Частка необоротних активів у загальній сумі балансу знизилася приблизно з 21,82 % у 2020 році до 12,33 % у 2022 році. Наприкінці аналізованого періоду в майновій базі підприємства переважали оборотні активи. Переважання оборотних активів посилює значення управління запасами та дебіторською заборгованістю поряд із плануванням оновлення технологічної бази.

Зміни у складі активів та співвідношенні власного капіталу й зобов'язань відображено на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 - Структура активів і джерел їх фінансування, %

Питома вага власного капіталу у 2022 році становила 58,28 %, тоді як частка зобов'язань дорівнювала 41,72 %. Переважання власного капіталу в структурі пасивів свідчить про значну частку власного фінансування, хоча й не підтверджує наявності вільних коштів. Значна частина власного капіталу може бути вкладена в запаси та основні засоби, а строкова структура зобов'язань потребує окремого аналізу.

За 2020-2022 роки залишкова вартість основних засобів зменшилася на 5 321 тис. грн, або приблизно на 29,83 %. Одночасно накопичений знос збільшився з 49 833 до 55 704 тис. грн. За майже незмінної первісної вартості обладнання зростання накопиченого зносу свідчить про зменшення його облікової вартості й обґрунтовує проведення технічної інвентаризації.

Первісну вартість обладнання, накопичений знос і залишкову вартість як показники потреби в оновленні зіставлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Динаміка вартості та зносу основних засобів, тис. грн

Показник	2020	2021	2022	Зміна 2022/2020
Основні засоби, первісна вартість	67 673	68 351	68 223	550
Знос основних засобів	49 833	52 873	55 704	5 871
Основні засоби, залишкова вартість	17 840	15 478	12 519	-5 321

Співвідношення амортизованої та залишкової вартості основних засобів визначено за коефіцієнтами таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 - Показники стану основних засобів, %

Показник	2020	2021	2022
Коефіцієнт зносу основних засобів	73,64	77,36	81,65
Частка залишкової вартості основних засобів	26,36	22,64	18,35

Обліковий коефіцієнт зносу у 2022 році перевищував 81 %. Його інтерпретація потребує обережності, адже підприємство може експлуатувати обладнання після завершення амортизаційного періоду. Проте постійне скорочення залишкової вартості підвищує вимоги до планування ремонту та модернізації, особливо на технологічних ділянках, від яких залежить стабільність характеристик продукції.

Фінансовий результат за рік не забезпечує повного уявлення про грошові ресурси. У 2022 році чистий операційний грошовий потік дорівнював 17 536 тис. грн, а за інвестиційною діяльністю сформувався відтік 8 821 тис. грн. Позитивний операційний потік за наявності інвестиційного відтоку свідчить про фінансування поточної діяльності та здійснення вкладень, деталізацію яких слід перевірити за повною формою № 3 [43].

Спроможність фінансувати виробничі потреби оцінено за показниками руху коштів, наведеними в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Вибрані показники руху коштів, тис. грн

Показник	2021	2022	Зміна
Операційний грошовий потік	4 954	17 536	12 582
Інвестиційний грошовий потік	2 299	-8 821	-11 120
Грошові кошти на кінець року	14 749	27 254	12 505

Грошові кошти на кінець 2022 року становили 27 254 тис. грн за даними звіту про рух коштів. У плануванні модернізації цей залишок не можна повністю трактувати як доступний інвестиційний бюджет. Підприємству необхідно підтримувати платежі за поточними зобов'язаннями, закупівлями та оплатою праці. Інвестиційний ліміт має визначатися після формування прогнозу обов'язкових виплат і резерву ліквідності.

Стан фінансової стійкості залежить також від дебіторської заборгованості. Значна її величина підвищує чутливість виробництва до затримок оплати з боку покупців. Управління розрахунками з покупцями

потребує контролю строків погашення заборгованості та окремого обліку реалізації на умовах авансової оплати. Програма модернізації обладнання не повинна фінансуватися за рахунок коштів, надходження яких не підтверджене договором або платіжною дисципліною.

За результатами розгляду фінансової звітності можна зробити висновок про різноспрямовані зміни ресурсної бази. Зростання доходу та операційного грошового потоку супроводжувалося збільшенням запасів, зростанням торгової дебіторської заборгованості і суттєвим зносом основних засобів. Пріоритетними напрямками фінансування виробничого розвитку доцільно визначити технологічні операції, від яких залежать матеріаломісткість, якість продукції та оборотність ресурсів.

2.3 Оцінювання використання обладнання, оборотних ресурсів і праці

Оцінювання виробничих ресурсів проведено за показниками, які мають прозоре фінансове наповнення. Відсутність публічних відомостей щодо фактичного випуску окремих видів продукції, машино-годин та технологічних норм обмежує можливість визначати коефіцієнт використання паспортної потужності. За доступними даними розраховано фондівдачу, співвідношення оборотних ресурсів із доходом від реалізації та показники оборотності.

Середньорічна вартість основних засобів обчислена як півсума залишків на початок та кінець відповідного року. За 2020 рік для наближеної оцінки використано залишок основних засобів на кінець 2019 року, що становив 24 624 тис. грн. Наявність двох суміжних балансових дат дозволяє зменшити вплив випадкових змін активів наприкінці звітного періоду.

Результати розрахунку фондівдачі за середньою залишковою вартістю основних засобів наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 - Розрахунок фондівддачі основних засобів

Показник	2020	2021	2022
Середня залишкова вартість основних засобів, тис. грн	21 232,0	16 659,0	13 998,5
Чистий дохід, тис. грн	109 632	131 644	168 173
Фондовіддача, грн/грн	5,16	7,90	12,01

Фондовіддача, обчислена за залишковою вартістю, підвищується через одночасне зростання доходу й скорочення балансової вартості основних засобів. У 2022 році її величина перевищувала 12 грн доходу на одну гривню середньої залишкової вартості. Зростання фондівддачі за залишковою вартістю потребує обережного тлумачення, оскільки бухгалтерський знос зменшує знаменник формули незалежно від фактичного виробітку обладнання.

Більш придатною для оцінювання відтворення технічної бази є зіставлення доходу з первісною вартістю обладнання. Показник зберігає залежність від зміни реалізації, проте його динаміка меншою мірою визначається накопиченою амортизацією. Різниця між двома підходами демонструє методичні обмеження оцінки використання фізичних ресурсів виключно за фінансовою звітністю.

Вплив бухгалтерського зносу на фондівддачу перевірено через додатковий розрахунок за первісною вартістю основних засобів у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 - Фондовіддача за первісною вартістю основних засобів

Показник	2020	2021	2022
Середня первісна вартість основних засобів, тис. грн	73 502,5	68 012,0	68 287,0
Фондовіддача, грн/грн	1,49	1,94	2,46
Коефіцієнт зносу, %	73,6	77,4	81,6

Зростання фондівддачі за первісною вартістю відображає підвищення

номінального доходу при відносно стабільній обліковій вартості наявних технічних ресурсів. Попри це, показник не дозволяє зробити висновок про фактичне зростання виробничої потужності. За результатами аналізу необхідно перевірити завантаження окремих дільниць та частоту зупинок, які можуть бути приховані за фінансовими показниками.

Обсяг запасів у 2022 році зріс до 62 150 тис. грн, що приблизно на 38,5 % перевищує залишок на кінець 2021 року. Найбільшу частину приросту сформували виробничі запаси, але одночасно підвищився залишок готової продукції. Зміну складських залишків необхідно оцінювати з урахуванням умов постачання та продажів, оскільки загальний приріст запасів не підтверджує надмірності кожної номенклатурної позиції.

Потребу в матеріальних і розрахункових ресурсах досліджено за динамікою запасів та дебіторської заборгованості в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 - Динаміка запасів і торговельної дебіторської заборгованості, тис. грн

Показник	2020	2021	2022	Зміна 2022/2020
Запаси	51 582	44 887	62 150	10 568
Виробничі запаси	37 070	29 995	39 820	2 750
Незавершене виробництво	3 378	5 771	5 832	2 454
Готова продукція	11 134	9 121	16 498	5 364
Торгова дебіторська заборгованість	12 915	12 119	22 647	9 732

Питому вагу матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції у загальній сумі запасів наведено на рисунку 2.3.

Частка готової продукції в запасах у 2022 році становила близько 26,5 %, тоді як у 2021 році приблизно 20,3 %. Збільшення цієї частки може відображати зміну попиту, підготовку до відвантаження або збої в логістиці. Реальний резерв скорочення складських запасів можна визначити за

нормативними залишками, строками придатності й рухом конкретних товарних груп.

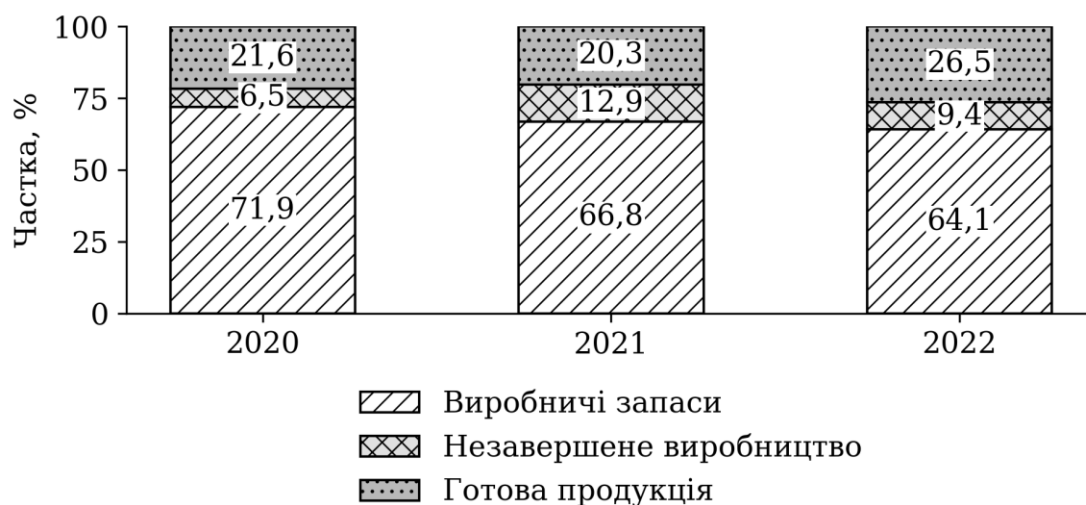

Рисунок 2.3 - Структура запасів АТ «Стома» за 2020-2022 роки, %

Потребу в оборотному капіталі можна оцінити через тривалість обороту запасів. Коефіцієнт оборотності розраховано як відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічного залишку запасів. Показник не розділяє виробничий цикл і строк збуту готової продукції, але дозволяє дослідити загальну динаміку коштів, вкладених у складські та виробничі ресурси.

Швидкість використання коштів, вкладених у запаси, оцінено за коефіцієнтом оборотності та тривалістю обороту в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 - Показники оборотності запасів

Показник	2020	2021	2022
Середній обсяг запасів, тис. грн	46 033,5	48 234,5	53 518,5
Оборотність запасів, оборотів	1,52	1,78	1,64
Тривалість обороту запасів, днів	240,0	205,2	223,1

У 2021 році тривалість обороту запасів зменшилася порівняно з 2020 роком, проте у 2022 році знову збільшилася. У 2022 році на кожну гривню

середнього залишку запасів припадала менша сума собівартості реалізації, ніж роком раніше. Виявлене уповільнення оборотності свідчить про необхідність інвентаризації складських залишків та перегляду нормативів зберігання за товарними групами.

Управлінська оцінка оборотності передбачає аналіз технічного запасу, страхового резерву та наднормативних залишків. При скороченні матеріальних запасів без зміни логістичних умов підвищується ризик зупинки окремих операцій. Продавати частину сировини на підставі загальної динаміки запасів було б передчасним управлінським рішенням. Потрібні нормативи закупівель і прогноз виконання замовлень.

Торгова дебіторська заборгованість у 2022 році збільшилася до 22 647 тис. грн проти 12 119 тис. грн наприкінці 2021 року. Приріст становить 10 528 тис. грн, що створює додаткове навантаження на фінансування оборотного циклу. Разом із цим дохід підвищився, тому абсолютне збільшення дебіторської заборгованості необхідно зіставити зі зміною виручки та середньорічними залишками.

Повернення коштів від покупців охарактеризовано показниками оборотності та строку інкасації, наведеними в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 - Оцінка розрахунків із покупцями

Показник	2020	2021	2022
Середня торговельна дебіторська заборгованість	19273,5	12517,0	17383,0
Оборотність дебіторської заборгованості	5,69	10,52	9,67
Орієнтовний строк інкасації, днів	64,2	34,7	37,7

Розрахункова тривалість інкасації заборгованості після скорочення у 2021 році дещо збільшилася у 2022 році. Висновок про прострочення платежів на підставі цих значень робити не можна без договірних строків оплати. Показник доцільно застосовувати для визначення загального обсягу коштів, тимчасово вилучених із обороту, та подальшого контролю умов кредитування

покупців.

Зіставлення оборотності запасів і торгової дебіторської заборгованості демонструє, що кошти можуть перебувати в матеріальній формі суттєво довше, ніж очікують на оплату після реалізації. Першочерговим завданням управління оборотним капіталом є встановлення причин накопичення сировини й готової продукції. Скорочення залишків можливе до рівня, за якого зберігається безперервність технологічного процесу.

Оцінювання продуктивності праці можливе через співвідношення доходу й середньої чисельності персоналу. У 2021 році середня чисельність становила 313 осіб, у 2022 році 316 осіб за відкритими показниками підприємства. Зростання номінального доходу на працівника за відносно стабільної чисельності персоналу потребує пояснення іншими чинниками. Окремої перевірки потребує вплив зміни цін на зазначений показник.

Вартісну результативність використання персоналу визначено через дохід на одного працівника за розрахунками таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 - Результативність використання трудових ресурсів

Показник	2021	2022	Зміна
Чистий дохід, тис. грн	131644	168173	36529
Середня чисельність персоналу, осіб	313	316	3
Дохід на одного працівника, тис. грн	420,6	532,2	111,6

Дохід на одного працівника у 2022 році становив близько 532,2 тис. грн, що на 111,6 тис. грн більше, ніж у 2021 році. Розрахунок відображає вартісний результат трудових ресурсів і характеризує економічне навантаження виробничої системи. Він не розкриває окремо результативності виробничого персоналу, оскільки до середньооблікової чисельності входять різні категорії працівників.

Зростання продуктивності праці за доходом повинно розглядатися разом зі змінами фонду оплати праці. Якщо витрати на персонал зростають

повільніше, ніж відповідний внесок у реалізацію, це покращує співвідношення праці й доходу. Проте без повного розподілу витрат між виробничими та невиробничими категоріями персоналу неможливо точно визначити зміну трудомісткості одиниці продукції.

Під час оцінювання оборотних активів важливе розмежування балансової та функціональної структури ресурсів. На кінець 2022 року запаси становили понад 44 % оборотних активів, торговельна дебіторська заборгованість приблизно 16 %. Разом ці дві статті склали понад 60 % оборотних ресурсів, що підтверджує потребу в управлінні матеріальним та розрахунковим циклом.

Запаси зростали нерівномірно, що змінювало навантаження на оборотний капітал підприємства. Після скорочення залишку у 2021 році він збільшився до 62 150 тис. грн у 2022 році. Оцінюючи потребу в запасах, необхідно розмежувати матеріали під підтверджені замовлення, страховий резерв і продукцію з невизначеним строком реалізації.

Нормативи доцільно встановлювати за номенклатурою, враховуючи можливість заміни компонентів і вимоги до зберігання. Сумарний залишок не показує, які матеріали можуть бути використані найближчим часом. Фінансова служба оцінює вартість утримання запасу, а виробництво підтверджує його потрібність для виконання замовлень. Рішення щодо скорочення погоджують після перевірки поставок.

Збільшення торговельної дебіторської заборгованості у 2022 році потребує аналізу строків оплати за покупцями. Частину приросту може пояснювати більший обсяг реалізації, проте оцінювання платіжної дисципліни вимагає договірних дат і відомостей про прострочення. Балансова сума не дає змоги розмежувати звичайну відстрочку та проблемні вимоги.

Поточний реєстр розрахунків повинен містити дату відвантаження, строк оплати, залишок вимоги й фактичне надходження. За його даними можна визначити очікувані платежі та потребу в фінансуванні обороту. Продажі на умовах відстрочки оцінюють з урахуванням маржі замовлення і

вартості капіталу, який підприємство авансує до отримання коштів.

Оборотні активи у 2022 році збільшилися до 140 162 тис. грн, що посилило їх роль у фінансуванні виробничого циклу. Зростання балансової суми не рівнозначне підвищенню ліквідності, оскільки запаси й дебіторська заборгованість мають різні строки перетворення на кошти. Управління ліквідністю вимагає зіставлення складу оборотних активів із календарем обов'язкових платежів.

Оцінювання оборотних активів доцільно доповнити розподілом за строками використання та отримання оплати. Матеріали для тривалого виробничого циклу і вимоги до покупців не можуть повністю фінансувати термінові платежі. Підтримання ліквідності потребує узгодження закупівель, обсягу партій та умов реалізації. Вільний інвестиційний ресурс визначають після забезпечення цих операційних потреб.

Отримані результати підтверджують, що фінансові можливості розширення виробництва пов'язані з ефективністю обороту активів. Зростання операційного грошового потоку у 2022 році створило певний ресурс для інвестицій, проте одночасно збільшилися складські залишки й торговельна дебіторська заборгованість. Програму оновлення обладнання необхідно узгодити з нормативами оборотних ресурсів і графіком поточних платежів.

2.4 Фінансові обмеження розвитку виробничого потенціалу

За результатами аналізу підприємство має одночасно декілька фінансових обмежень. Підвищення бухгалтерського зносу основних засобів формує потребу в технічному оновленні, зростання запасів потребує додаткового оборотного капіталу, а збільшення дебіторської заборгованості підвищує залежність ліквідності від строків оплати покупцями. Оцінювання цих чинників доцільно проводити через відповідні економічні показники й управлінські документи.

Обліковий стан основних засобів становить найпомітніший сигнал щодо

потреби в модернізації. Знос понад 81 % не є самостійною підставою для заміни всього обладнання, проте потребує технічного аудиту найбільш завантажених агрегатів. Мета аудиту полягає у встановленні залишкового ресурсу, очікуваної частоти відмов, можливостей ремонтного відновлення та вартості альтернативних технічних рішень.

Друге обмеження виникає через тривалість матеріального циклу. За розрахунками оборотності запасів у 2022 році кошти були вкладені в запаси протягом понад 220 днів. Період обороту понад 220 днів потребує зіставлення з умовами постачання, тривалістю технологічних операцій та складом готової продукції. Скорочення строку обороту запасів без перевірки технологічної потреби може порушити безперервність виробництва.

Третє обмеження стосується використання операційного грошового потоку. У 2022 році операційна діяльність забезпечила позитивний грошовий потік, а фінансування інвестицій супроводжувалося відтоком коштів. Залишок коштів на кінець року не характеризує без обмежень доступний бюджет для нових інвестиційних проєктів. Графік капітальних робіт повинен враховувати вже прийняті фінансові зобов'язання.

Виявлені під час аналізу ресурсні обмеження та напрями управлінського реагування узагальнено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 - Виявлені фінансово-виробничі обмеження

Проблема	Емпірична ознака	Напрямок управління
Зношення технічної бази	Знос основних засобів понад 81 %	Аудит і вибіркова модернізація
Зростання запасів	62 150 тис. грн на кінець 2022 р.	Нормативи та планування матеріалів
Дебіторська заборгованість	22 647 тис. грн на кінець 2022 р.	Контроль строків розрахунків
Обмеження ліквідності	Поточні платежі й інвестиційний відтік	Платіжний календар і мінімальний резерв
Нестача операційних даних	Відсутні публічні машино-години та норми браку	Технологічний аудит перед інвестицією

Частина ризиків виникає внаслідок невизначеності технічного результату модернізації. Нове обладнання може скоротити втрати матеріалів, але величина економії залежить від фактичного обсягу обробки, складу продукції й кваліфікації працівників. Прогноз економічного ефекту необхідно будувати на документованій вихідній базі, а до введення обладнання у промислову експлуатацію розглядати його як інженерно-економічне припущення.

Важливе значення мають фінансові ризики незавершених інвестицій. Затримка поставки агрегатів або монтажних робіт збільшує період між здійсненням платежів і появою економічного результату. У договорі з постачальником варто передбачити календарний графік, критерії приймання обладнання та прив'язку платежів до виконаних робіт. У випадку технологічних невідповідностей передбачаються гарантійні зобов'язання постачальника.

Підготовка виробничих інвестицій потребує врахування ризиків, фінансові наслідки яких систематизовано в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17 - Фінансові ризики виробничих інвестицій

Ризик	Можливий фінансовий наслідок	Контрольна процедура
Перевищення кошторису	Додаткова потреба в коштах	Закупівельне порівняння та ліміти
Затримка монтажу	Пізніший початок економії	Проміжні контрольні етапи
Недостатній технічний ефект	Зниження окупності	Приймальні випробування
Нестача матеріалів	Втрата випуску	Норматив запасу і резерв постачальників
Погіршення якості	Повернення та додатковий контроль	Погодження служби якості
Затримка оплати покупців	Тимчасовий дефіцит коштів	Контроль дебіторської заборгованості

Ризики, пов'язані з регуляторними вимогами, слід оцінювати окремо від економії витрат. Зміна рецептури або способу контролю якості може вимагати підтвердження відповідності встановленим нормативам. Планування модернізації має передбачати участь фахівців із контролю якості та валідації технологічних процесів. Поки нормативні вимоги до продукції залишаються невиконаними, розрахований фінансовий результат не можна вважати підтвердженим.

Фінансова автономія вказує на значну частку власного капіталу у структурі активів, але її недостатньо для оцінювання короткострокової платоспроможності. Підприємство може мати значний власний капітал, представлений у запасах та нерухомості, й одночасно відчувати нерівномірність грошових надходжень. Поетапне фінансування модернізації дозволить обмежити відтік коштів, потрібних для поточної операційної діяльності.

Фінансові можливості модернізації уточнено за обсягом капіталу, коштів і операційних надходжень у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18 - Показники ліквідності та фінансових обмежень

Показник	Значення 2022 р.	Інтерпретація
Активи, тис. грн	159 875	Ресурсна база підприємства
Власний капітал, тис. грн	93 177	Джерела власного фінансування
Зобов'язання, тис. грн	66 698	Сукупні фінансові вимоги
Оборотні активи, тис. грн	140 162	Майно поточного обороту
Залишок грошових коштів, тис. грн	27 254	Наявні гроші на звітну дату
Операційний грошовий потік, тис. грн	17 536	Річний результат грошових операцій

При інтерпретації фінансових коефіцієнтів необхідно уникати надмірно точних висновків щодо ризику неплатоспроможності. Розрахунки на основі

трьох річних дат не дозволяють встановити сезонну зміну потреб у коштах або точні строки погашення заборгованості. Результати фінансового аналізу дають підстави попередньо визначити інвестиційні пріоритети. Остаточне рішення має враховувати показники внутрішньої управлінської звітності.

Експертне ранжування ризиків доцільне за наявності визначеної шкали, обґрунтованого складу експертів і правил узгодження оцінок. Без цих умов інтегральний індекс не забезпечує відтворюваності висновків. У дослідженні фінансові ризики оцінено через спостережувані показники звітності та процедури контролю, зокрема технічне обстеження обладнання, нормування запасів і перевірку платіжного календаря.

Об'єктом інвестиційного обґрунтування доцільно обрати комплекс заходів, безпосередньо пов'язаних з ефективністю використання виробничих ресурсів. До нього можуть входити вдосконалення дозування матеріалів, підвищення точності контролю параметрів продукції та цифровізація диспетчеризації виробничих замовлень. Реалізація потребує погодженого технічного завдання й перевірки комерційних пропозицій, а її економічні наслідки визначаються розрахунками третього розділу.

Результати аналізу відображають фактичну фінансову базу, проте не містять даних про виробничі втрати за конкретними агрегатами. У проєктній частині використано прозорі припущення щодо можливого скорочення витрат, які не подаються як підтверджені фактичні результати підприємства. Виробничий аудит і дослідна експлуатація обладнання виступають необхідними умовами переходу від розрахункової програми до її фінансування.

Підвищення зносу основних засобів потребує технічного обстеження обладнання, від якого залежить виконання виробничого маршруту. В акті фіксують залишковий ресурс, частоту відмов і можливість ремонтного відновлення. Отримані дані дозволяють порівняти витрати підтримання наявного агрегату з придбанням нового, враховуючи вплив на якість і час виготовлення.

Першочерговість оновлення встановлюють за виробничими наслідками відмови, а не за величиною амортизації. Агрегат, який має доступну технологічну заміну, за певних умов економічно доцільно ремонтувати. Об'єкт, зупинка якого блокує весь випуск товарної групи, потребує окремого резервування. Фінансове обґрунтування повинно враховувати обидва варіанти та строки їх реалізації.

Зростання складських залишків потребує перевірки їх відповідності виробничій програмі та замовленням. За кожною номенклатурною позицією встановлюють дату останнього використання, планове споживання та допустимий резерв. Продукцію, яка тривалий час залишається на складі, необхідно перевіряти за станом попиту та строками придатності.

Вивільнення коштів із запасів можливе через коригування партій закупівлі та прискорення реалізації надлишкової продукції. Продаж зі знижкою зіставляють із витратами подальшого зберігання й ризиком втрати придатності. Технологічно необхідні компоненти повинні мати обґрунтований страховий запас для підтримання безперервного випуску. Результат оцінюють за фактичним надходженням коштів.

Контроль торговельної заборгованості передбачає розмежування вимог у межах договірної строку та прострочених сум. Реєстр покупців дає змогу встановити концентрацію ризику й очікувані дати оплати. За регулярних затримок умови нових замовлень переглядають, погоджуючи аванс або коротшу відстрочку. Рішення має враховувати комерційну цінність співпраці.

Прискорення інкасації заборгованості зменшує потребу в оборотному фінансуванні, але не створює повторної щорічної економії в розмірі поверненої суми. У грошовому потоці проєкту вивільнення капіталу та економію витрат фінансування відображають окремо. Дотримання цього правила дозволяє уникнути завищення ефекту заходів із платіжної дисципліни.

Збільшення продажів посилює навантаження на пакування, контроль якості й відвантаження. Можливості збільшення випуску перевіряють за

картою руху виробничих партій та тривалістю очікування між операціями. Найповільніша ділянка визначає пропускну спроможність маршруту, тому придбання обладнання на інших ділянках може не забезпечити очікуваного результату.

Після встановлення виробничого обмеження оцінюють його усунення зміною графіка, додатковою зміною або модернізацією. Кожен варіант має різну потребу в капіталі й поточних витратах. Фінансове порівняння проводять за однакового обсягу придатного випуску та підтвердженого попиту, враховуючи строки запуску і можливі втрати під час впровадження.

Поліпшення валової маржі необхідно перевірити за товарними групами, оскільки загальний результат може залежати від зміни асортименту. Калькуляції повинні відображати матеріальні, трудові та інші виробничі витрати на порівнянну одиницю продукції. Окремо виділяють вплив ціни реалізації, щоб не приписувати його технологічній економії.

У плануванні модернізації доцільно спиратися на результат, який підприємство здатне підтримувати протягом строку реалізації проєкту. Тимчасове підвищення ціни або разовий дохід не є достатньою основою прогнозу регулярних надходжень. Стабільність маржі підтверджують повторними замовленнями, умовами постачання та виробничими нормативами. Після їх зміни фінансову модель уточнюють.

Позитивний операційний грошовий потік створює передумову внутрішнього фінансування, проте його доступна частина залежить від майбутніх платежів. До інвестиційного календаря включають вже прийняті зобов'язання, закупівлі матеріалів і резерв на оплату праці. Залишок після цих виплат визначає межу самофінансування капітальних робіт.

Поетапні платежі дозволяють погодити модернізацію з надходженнями від реалізації. У графіку реалізації кожного етапу зазначають дату оплати та документальне підтвердження виконаних робіт. За прогнозованого дефіциту коштів переглядають строк платежу або джерело фінансування. Додатна інвестиційна ефективність повинна супроводжуватися спроможністю

виконати поточні операційні зобов'язання.

Висновки до другого розділу

Результати аналізу дають змогу узагальнити фінансові передумови та обмеження виробничого розвитку АТ «Стома».

Проведене дослідження АТ «Стома» показало, що його фінансові результати за 2020-2022 роки характеризувалися значною зміною доходу, собівартості та прибутку. За даними відкритої звітності чистий дохід у 2022 році становив 168 173 тис. грн, чистий результат 20 060 тис. грн. Наведені дані використано як основу оцінювання фінансового забезпечення виробничого потенціалу підприємства.

У 2022 році балансова вартість активів підвищилася до 159 875 тис. грн, а основні засоби продовжили втрачати залишкову вартість. Обліковий коефіцієнт їх зносу перевищив 81 %, що вказує на доцільність технічної інвентаризації та визначення пріоритетів вибіркової модернізації. Остаточна оцінка придатності обладнання потребує технічних даних.

Оборотні ресурси становили значну частину активів підприємства. Запаси збільшилися до 62 150 тис. грн, торговельна дебіторська заборгованість до 22 647 тис. грн. Дослідження оборотності показало потребу в удосконаленні планування матеріалів, контролю залишків готової продукції та строків розрахунків із покупцями.

Позитивний операційний грошовий потік за 2022 рік створює джерело внутрішнього фінансування виробничих поліпшень, проте рішення щодо капіталовкладень повинно враховувати обов'язкові поточні виплати й уже прийняті інвестиційні зобов'язання. Третій розділ присвячено програмі вибіркової модернізації, що пов'язує технічні заходи з оцінкою їхнього економічного ефекту та фінансової доступності.

3 Удосконалення фінансового управління виробничим потенціалом АТ «Стома»

3.1 Обґрунтування програми виробничо-технологічних поліпшень

Результати попереднього аналізу засвідчили необхідність оцінювання технічного стану обладнання, яке формує виробничий випуск підприємства. Розрахунковий коефіцієнт зносу перевищив 81 %, а накопичення запасів і збільшення залишків готової продукції свідчать про підвищені вимоги до організації виробничого циклу. За відсутності деталізованих даних про несправності обладнання доцільно запропонувати програму вибіркової модернізації з обов'язковим попереднім технічним аудитом.

Програму орієнтовано на три взаємопов'язані напрями: підвищення точності дозування і змішування компонентів, удосконалення контролю параметрів продукції та впорядкування диспетчеризації виробничих партій. Кожен напрям передбачає вимірюваний результат, який допускає фінансову оцінку. Реалізація не потребує припущення про будівництво нових виробничих площ або істотне розширення штатної чисельності.

Модернізація дозувальних операцій спрямована на зменшення відхилень у споживанні матеріалів, скорочення повторних технологічних операцій та зниження витрат на налаштування. Конкретну конфігурацію обладнання необхідно обирати за результатами технічного обстеження діючої ділянки. Розрахункова сума, наведена далі, є бюджетним орієнтиром для техніко-економічного оцінювання, а не підтвердженою ціною комерційної пропозиції.

Удосконалення контролю якості передбачає точніші вимірювання параметрів напівфабрикатів і готової продукції, належне документування результатів та зменшення повторних перевірок, спричинених недостатньою визначеністю вимірювань. Необхідно забезпечити сумісність нових засобів

контролю з технологічною документацією й процедурами валідації, які застосовуються на підприємстві.

Цифрова диспетчеризація виробничих партій повинна зменшувати втрати часу під час погодження завдань, забезпечувати зв'язок між потребою в матеріалах і планом випуску, а також формувати оперативні відомості про відхилення. Рекомендовано використовувати доступні засоби обліку виробничих операцій без масштабної заміни всіх інформаційних систем підприємства. Первинною умовою є стандартизація довідників матеріалів, партій і технологічних маршрутів.

Зміст запропонованих робіт і виробничі показники для перевірки їх результатів визначено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Склад програми вдосконалення виробничого потенціалу

Напрямок	Зміст робіт	Очікуваний показник
Дозування та змішування	Підбір і введення точнішого обладнання	Втрати матеріалів, час переналагодження
Контроль якості	Модернізація вимірювальних процедур	Частка дефектності, повторні перевірки
Диспетчеризація	Облік виробничих партій і маршрутів	Дотримання строків, простої
Підготовка персоналу	Навчання та актуалізація інструкцій	Кількість помилок налаштування
Технічне приймання	Випробування обладнання в робочих режимах	Відповідність встановленим нормативам

Обсяг капітальних витрат оцінено за функціональними групами обладнання та супутніх робіт. До бюджету включено витрати на дозувальні агрегати, засоби контролю, інформаційне забезпечення, монтаж і навчання персоналу. Резерв на непередбачені роботи закладено окремо, щоб уникнути прихованого зниження суми інвестицій. Бюджет наведено в розрахункових цінах без подальшого підтвердження постачальниками.

Початкову потребу у фінансуванні сформовано за статтями обладнання та супутніх робіт у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Розрахунковий бюджет капітальних вкладень, тис. грн

Стаття	Сума
Дозування та змішування	2 180
Контроль якості	1 260
Диспетчеризація виробництва	980
Монтаж і підготовка персоналу	540
Резерв непередбачених робіт	240
Разом	5 200

Частки напрямів у загальному бюджеті програми відображено на рисунку 3.1; вартісні суми залишено в таблиці 3.2.

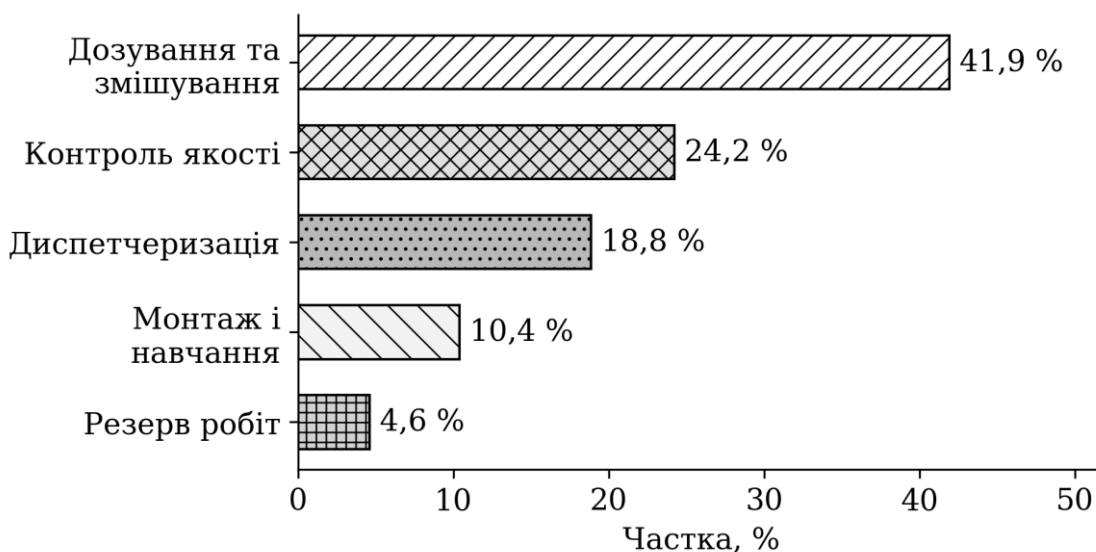

Рисунок 3.1 - Розподіл бюджету між напрямками виробничого оновлення, %

Загальна розрахункова потреба в початковому фінансуванні становить 5 200 тис. грн. Найбільша частина бюджету припадає на модернізацію дозувальних операцій, оскільки вони формують витрати матеріалів та впливають на повторюваність характеристик продукції. Придбання обладнання повинно відбуватися після вимірювання фактичних відхилень на

діючій дільниці, а не на підставі бухгалтерського зносу як єдиного критерію.

Сума капітальних вкладень дорівнює приблизно 19,1 % грошового залишку підприємства на кінець 2022 року. Порівняння бюджету програми із залишком коштів характеризує її фінансовий масштаб, хоча не підтверджує достатність доступного інвестиційного ресурсу. Перед оплатою необхідно відняти обов'язкові короткострокові платежі, зарезервовані суми на закупівлю сировини та інші договірні зобов'язання.

Послідовність реалізації програми повинна зменшувати ризик зупинки виробництва. Спочатку проводиться аудит технічних операцій, після чого готуються технічні вимоги й аналізуються закупівельні пропозиції. Наступним етапом виступає встановлення обладнання у погоджені технологічні вікна. Після перевірки його точності проводиться навчання працівників і затверджується контрольна методика оцінювання економічного результату.

Черговість виконання заходів, відповідальних учасників і результати кожного етапу визначено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Порядок реалізації програми

Етап	Відповідальний	Результат
Технічний аудит	Виробництво та технічні фахівці	Вимірювана база втрат і простоїв
Підготовка закупівлі	Закупівлі й фінансова служба	Порівнянні комерційні пропозиції
Монтаж і налаштування	Технічна служба, постачальник	Протоколи запуску
Валідація якості	Відповідальні за якість	Підтверджені параметри продукції
Навчання	Керівники дільниць	Допуск до роботи та інструкції
Оцінка ефективності	Фінансова служба	План-факт економії та обсягу витрат

Розрахунковий ефект першого напрямку пов'язано зі скороченням матеріальних втрат. Відсутність у публічній звітності розподілу собівартості за видами сировини не дозволяє підтвердити фактичний потенціал економії. Попередню оцінку економії виконано за умовним нормативом 0,9 % собівартості реалізованої продукції 2022 року, або 788 тис. грн. Прийняту величину слід сприймати як цільовий бюджетний орієнтир, а не як фактично встановлений відсоток технологічного браку.

Витрати на енергоресурси становлять окремий напрям потенційної економії. Модернізація приводів і скорочення холостих циклів можуть зменшити споживання енергії, але розмір результату залежить від стану обладнання та тарифів. У моделі прийнято річний ефект 400 тис. грн, який потребує підтвердження даними лічильників, графіком навантажень та цінами енергоресурсів.

Економія на витратах технічного обслуговування й контролю якості не повинна створювати скорочення обов'язкових регламентних операцій. Передбачена сума 360 тис. грн стосується зменшення аварійних ремонтів, а 270 тис. грн відображає потенційне скорочення повторних перевірок і перероблення неякісної продукції. Обидва показники необхідно перевіряти за відповідними журналами витрат та актами технічного обслуговування.

Модернізація окремих операцій може вивільнити ефективний виробничий час. Фінансовий результат додаткового випуску визначається за внеском у покриття постійних витрат після віднімання змінних витрат на його реалізацію. У базовому розрахунку прийнято можливість додаткових продажів на 3 500 тис. грн при змінній собівартості 2 450 тис. грн, що формує внесок 1 050 тис. грн. Наявність попиту на таку продукцію потребує підтвердження портфелем замовлень.

Очікувані щорічні вигоди розмежовано за джерелами економії та додаткового внеску в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 - Розрахункові джерела щорічного економічного ефекту

Джерело	Річний результат, тис. грн	Підстава перевірки
Матеріальні втрати	788	Карти нормування і фактичні списання
Споживання енергії	400	Показники лічильників
Повторний контроль і перероблення	270	Журнали якості
Аварійні ремонти	360	Акти ремонту і простоїв
Додатковий внесок у покриття	1 050	Договори реалізації та маржинальна калькуляція
Разом	2 868	Сукупний розрахунковий результат

Внесок окремих напрямів у загальну суму очікуваних операційних вигод узагальнено на рисунку 3.2.

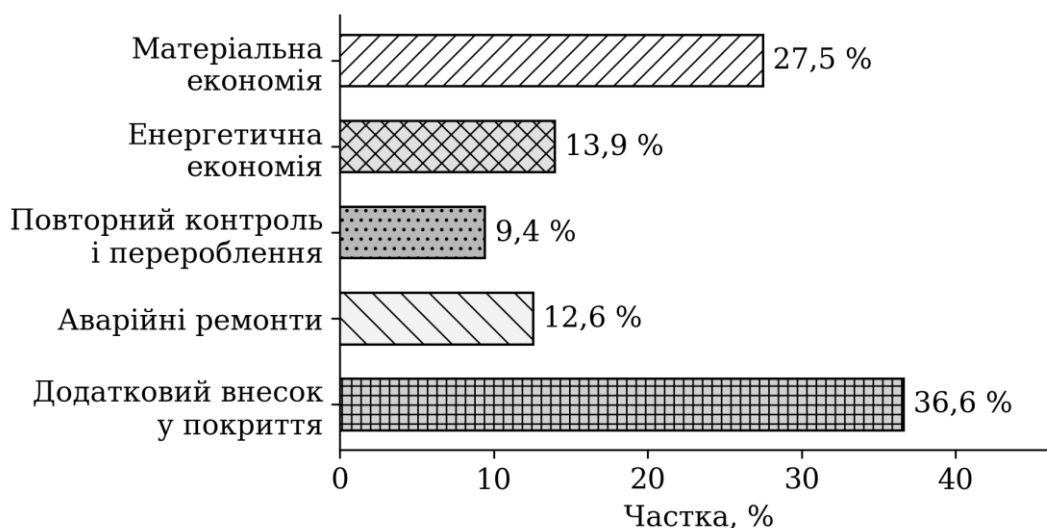

Рисунок 3.2 - Структура очікуваного щорічного операційного ефекту, %

Щорічний сукупний результат у сумі 2 868 тис. грн складається з різних економічних ефектів. Внесок додаткових продажів уже зменшено на змінні витрати, тому повторне їх віднімання призведе до зниження економічного результату. Матеріальна економія стосується базового випуску, а внесок від

додаткової реалізації пов'язаний із новими замовленнями. Роздільний облік ефектів за базовим і додатковим випуском запобігає подвійному підрахунку економії.

Використання ефекту як фінансового аргументу можливе лише після перевірки його досяжності. Величини матеріальних, енергетичних і ремонтних витрат мають бути підтверджені історичними даними виробничих підрозділів. Рішення щодо додаткового випуску повинно спиратися на попередні домовленості з покупцями. За відсутності відповідного підтвердження доцільно відкласти затвердження капітальних вкладень, навіть якщо попередній розрахунок має позитивне значення.

Слід враховувати й поточні витрати на експлуатацію нових технічних засобів. До них належать калібрування вимірювальних систем, ліцензійне обслуговування програмного забезпечення, сервісне обслуговування та витрати на підтримання навичок персоналу. У розрахунковій програмі їх обсяг прийнято на рівні 320 тис. грн на рік. Під час формування остаточного бюджету це припущення необхідно замінити умовами постачальників.

Поточні витрати, необхідні для збереження працездатності нових засобів виробництва, включено до кошторису таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 - Річні витрати на супровід програми, тис. грн

Стаття	Річна сума
Сервіс дозувального обладнання	120
Повірка й калібрування засобів контролю	70
Ліцензії та підтримання системи диспетчеризації	80
Повторне навчання й актуалізація інструкцій	50
Разом	320

Технічне впровадження повинно включати приймальні критерії. Під час приймання дозувального обладнання перевіряють відхилення витрат матеріалів від нормативу, вимірювальної системи - точність та

відтворюваність результатів. Результат диспетчеризації визначають за повнотою обліку замовлень і дотриманням строків їх виконання. Необхідно передбачити повторні вимірювання після стабілізації технологічного процесу.

Умовою приймання модернізованого обладнання повинне залишатися дотримання всіх установлених вимог до якості продукції. Економія матеріалів повинна виникати завдяки зниженню втрат, а не зміні необхідного рецептурного складу. Приймання нових агрегатів має супроводжуватися перевіркою стабільності характеристик продукції за участю відповідальних за якість працівників. Виявлені технологічні невідповідності є підставою для призупинення переходу до промислової експлуатації.

Доцільність програми визначається також її сумісністю з виробничим графіком. Встановлення обладнання слід планувати на період найменшого завантаження відповідної ділянки або розбивати на послідовні етапи. Витрати на тимчасове припинення випуску мають бути враховані в остаточному кошторисі. За відсутності даних про тривалість монтажу в моделі вони не включені до розрахунку, що є одним із його обмежень.

Модернізація дозування повинна забезпечити стабільність подачі компонентів у межах затвердженої рецептури. До запуску вимірюють фактичні втрати на порівнянних партіях, а після налаштування повторюють вимірювання. Економію матеріалів визначають за зміною питомого списання, відокремлюючи закупівельну ціну та обсяг випуску. Результат погоджують із відповідальними за якість продукції.

Оновлення засобів вимірювання оцінюють за точністю та відтворюваністю контрольних результатів. Скорочення повторних перевірок повинно виникати завдяки надійності першого вимірювання, зі збереженням обов'язкових випробувань. Журнал контролю міститиме кількість операцій, причини повторення й витрачений час. Вартість калібрування включають до щорічного супроводу програми.

Диспетчеризація виробництва пов'язує замовлення, маршрут партії та доступність обладнання. Результат організаційних змін оцінюють за

плановими й фактичними строками виконання замовлень, часом їх погодження та тривалістю непланових затримок. Зменшення адміністративного часу має відображатися в конкретних змінах виробництва. Грошову оцінку підтверджують нижчими витратами або реалізованим додатковим випуском.

Навчання операторів проводять до завершального приймання обладнання з перевіркою практичних навичок. Працівник повинен виконати налаштування, визначити відхилення та дотриматися регламенту контролю. Подальше оцінювання охоплює кількість помилок і втрати матеріалів під час запуску партії. Витрати підготовки відображають у кошторисі, а повторне навчання включають до супроводу.

Профілактичне обслуговування спрямовують на зменшення аварійних зупинок із збереженням планових ремонтів. Журнал устаткування повинен містити тривалість простою, причину відмови та фактичні витрати відновлення. Фінансову економію визначають за ремонтними актами, а доступність виробничого часу оцінюють окремо. Вивільнений час не прирівнюють до додаткової реалізації без підтверджених замовлень.

Організацію постачання узгоджують із новою виробничою програмою після модернізації. Зміна продуктивності обладнання впливає на строк використання запасів і частоту закупівель. Норматив залишку переглядають після перевірки попиту, доставки та вимог зберігання. Скорочення складського резерву допускається за підтвердженої безперервності забезпечення матеріалами та компонентами.

3.2 Фінансове забезпечення й інвестиційна ефективність програми

Фінансове обґрунтування програми базується на початкових вкладеннях 5 200 тис. грн, розрахунковому щорічному економічному ефекті 2 868 тис. грн та витратах на супровід 320 тис. грн. Плановий строк економічного використання становить п'ять років. У межах моделі не передбачається

ліквідаційна вартість устаткування, щоб не завищувати завершальний грошовий потік.

НП(С)БО 7 передбачає включення до первісної вартості обладнання витрат на придбання, встановлення і доведення його до придатного стану. Поточне обслуговування визнається витратами відповідного періоду [6]. У спрощеній інвестиційній моделі всі первинні вкладення об'єднано в одну суму, хоча у фактичному бухгалтерському обліку класифікація окремих витрат потребує підтвердження.

Річний доамортизаційний результат програми становить 2 548 тис. грн після віднімання витрат на супровід. За рівномірної амортизації суми вкладень протягом п'яти років розрахункова амортизація дорівнює 1 040 тис. грн щороку. Припускаючи ставку податку на прибуток 18 %, можна визначити щорічний грошовий потік після оподаткування. Обчислення має орієнтовний характер, оскільки остаточний податковий облік залежатиме від складу капіталізованих активів.

$$A = \frac{5\,200}{5} = 1\,040 \quad (3.1)$$

де A є умовною річною амортизацією вкладень, тис. грн.

$$CF = (E - B - A)(1 - \tau) + A \quad (3.2)$$

де E є річними операційними вигодами; B витратами супроводу; τ ставкою податку у частках одиниці. Грошові показники подано в тис. грн.

$$CF = (2\,868 - 320 - 1\,040) \times 0,82 + 1\,040 \quad (3.3)$$

$$CF = 2\,276,56 \quad (3.4)$$

Перехід від суми операційних вигод до чистого грошового потоку після оподаткування показано в таблиці 3.6. Амортизацію додано назад до чистого результату під час обчислення грошового потоку, оскільки її нарахування не потребує окремого платежу в цьому періоді. Початкові витрати вже враховані повною сумою у момент реалізації інвестиції. Подвійне віднімання інвестицій та амортизації в розрахунку NPV призвело б до заниження економічного результату.

Таблиця 3.6 - Розрахунок річного економічного та грошового ефекту

Показник	Сума, тис. грн
Економія та додатковий внесок	2 868,00
Поточні витрати на супровід	320,00
Результат до амортизації	2 548,00
Амортизація, умовно	1 040,00
Операційний прибуток до податку	1 508,00
Податок на прибуток, умовно 18 %	271,44
Прибуток після оподаткування	1 236,56
Грошовий потік після повернення амортизації	2 276,56

Майбутні грошові надходження дисконтовано за розрахунковою ставкою 18 % на рік. Вона використовується як навчально-аналітичний параметр, а не як документально підтверджена вартість капіталу АТ «Стома». Перед ухваленням інвестиційного рішення підприємству необхідно перевірити її відповідність фактичним джерелам фінансування, інфляційним очікуванням та премії за ризик.

Приведення майбутніх надходжень до початку проєкту та накопичення їх вартості виконано в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 - Дисконтований рух коштів за інвестиційною програмою

Рік	Чистий потік	Коефіцієнт дисконту	Теперішня вартість	Накопичений ефект
0	-5 200,00	1,000	-5 200,00	-5 200,00
1	2 276,56	0,8475	1 929,29	-3 270,71
2	2 276,56	0,7182	1 634,99	-1 635,72
3	2 276,56	0,6086	1 385,58	-250,14
4	2 276,56	0,5158	1 174,22	924,09
5	2 276,56	0,4371	995,11	1 919,19

Сума дисконтованих надходжень за п'ять років становить 7 119,19 тис.

грн. Після віднімання початкових інвестицій чиста теперішня вартість дорівнює 1 919,19 тис. грн. За прийнятих умов вона є додатною, отже програма здатна створити фінансову вигоду понад вартість вкладеного капіталу. Результат, однак, залежить від виконання виробничих припущень, наведених у техніко-економічному розрахунку.

$$NPV = 2\,276,56 \times 3,12717 - 5\,200 \approx 1\,919,19 \quad (3.5)$$

де для числового результату коефіцієнт ануїтету використано без проміжного округлення.

Індекс прибутковості, визначений як відношення теперішньої вартості майбутніх надходжень до початкових витрат, становить 1,369. Простий строк окупності, розрахований без дисконтування, дорівнює приблизно 2,28 року. Останній показник застосовується лише як допоміжний критерій, оскільки не враховує вартість грошей у часі.

$$PI = \frac{7\,119,19}{5\,200} \approx 1,369 \quad (3.6)$$

$$PP = \frac{5\,200}{2\,276,56} \approx 2,28 \quad (3.7)$$

де строк окупності подано в роках.

Дисконтований строк окупності становить приблизно 3,21 року. Розрахунок показує, що основна сума капіталу відшкодовується протягом періоду, коротшого за прийнятий п'ятирічний строк економічного використання. Оцінка є попередньою і має уточнюватися після одержання комерційних пропозицій та перевірки технічних нормативів.

$$DPP = 3 + \frac{250,14}{1\,174,22} \approx 3,21 \quad (3.8)$$

де розрахунок частини четвертого року виконано за рівномірного надходження річного потоку.

Показники вартості, прибутковості та строків відшкодування вкладень зіставлено з прийнятими критеріями в таблиці 3.8.

Програму оцінено за єдиною системою вихідних параметрів, яка охоплює бюджет вкладень, очікувану економію, поточні витрати й строки

надходження коштів.

Таблиця 3.8 - Узагальнені показники ефективності проєкту

Показник	Результат	Прийнятий критерій
Початкова інвестиція, тис. грн	5 200,00	Узгоджений бюджет
Щорічний грошовий потік, тис. грн	2 276,56	Додатне значення
Ставка дисконту	18 %	Розрахункове припущення
NPV, тис. грн	1 919,19	Понад 0
PI	1,369	Понад 1
Простий строк окупності, років	2,28	Менше п'яти років
Дисконтований строк окупності, років	3,21	Менше п'яти років

Під час реалізації зміна вартості обладнання або виробничого нормативу потребуватиме повторного розрахунку ефективності. Обґрунтованість рішення визначається збереженням додатної чистої теперішньої вартості та достатнього платіжного резерву після уточнення цих параметрів.

Достатність грошових ресурсів оцінюється з урахуванням обмежень оборотного капіталу. Залишок грошових коштів на кінець 2022 року становив 27 254 тис. грн. При одночасній оплаті всього бюджету проєкту залишилося б 22 054 тис. грн до врахування поточних платежів. Розрахунок підтверджує лише співвідношення суми вкладень і балансового залишку коштів, але не означає, що всі гроші є вільними від існуючих зобов'язань.

Фінансування інвестиційної програми доцільно планувати із заздалегідь установленим мінімальним грошовим резервом. У проєктній моделі прийнято умовну величину 15 000 тис. грн, яку необхідно перевірити за фактичним платіжним календарем. За відсутності інших виплат фінансування програми не зменшило б залишок нижче цього порога, але у реальній діяльності підприємство має паралельно виконувати операційні зобов'язання.

Співвідношення інвестиційного бюджету, залишку коштів і умовного

резерву ліквідності перевірено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 - Попередня перевірка розміру інвестицій та грошового резерву

Показник	Сума, тис. грн
Грошові кошти на кінець 2022 року	27 254
Розрахункові вкладення	5 200
Умовний залишок після повної оплати	22 054
Розрахунковий мінімальний резерв	15 000
Умовний запас над резервом	7 054

Оскільки статичне порівняння двох сум не відображає руху коштів, фінансове забезпечення доцільно планувати через послідовні платежі. Перші виплати пов'язуються з погодженням технічного завдання, основна частина із доставкою та монтажем обладнання, а остаточний розрахунок проводиться після приймальних випробувань. Поетапний порядок розрахунків знижує ризик втрати передоплати та обмежує одноразове вилучення коштів із господарського обороту.

Розподіл капітальних платежів між договірними етапами та їх орієнтовні суми визначено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 - Орієнтовний календар фінансування вкладень

Етап	Частка, %	Сума, тис. грн
Підготовка і договірне погодження	15	780
Постачання обладнання	45	2 340
Монтаж і випробування	30	1 560
Підсумкове приймання	10	520
Разом	100	5 200

Календар платежів потребує погодження з реальними виробничими та фінансовими умовами. Його наведено як спосіб організації фінансування, а не

як затверджений графік підприємства. У договорі слід окремо передбачити відповідальність постачальника за недотримання технічних параметрів, строки усунення недоліків та право підприємства на завершальний платіж після підтвердження працездатності.

Джерело фінансування може визначатися за рахунок частини операційного грошового потоку, який підприємство отримує від основної діяльності. У платіжному календарі необхідно зарезервувати кошти на закупівлю матеріалів, заробітну плату та податкові зобов'язання. Залучення кредиту доцільне за умов, коли його фактична ціна є економічно обґрунтованою, а графік погашення не створює ризику порушення ліквідності.

Необхідність залучення зовнішнього фінансування не можна визначити лише на основі бухгалтерського коефіцієнта автономії. Рішення залежить від планових надходжень і платежів, термінів введення обладнання, вартості фінансових ресурсів та потреб оборотного капіталу. Поки ці параметри не уточнено, запропонована програма розглядається як потенційно здійсненна за умови поетапного фінансування з операційних надходжень.

Взаємозв'язок інвестиційної ефективності, резерву ліквідності й погодження платежів наведено на рисунку 3.3.

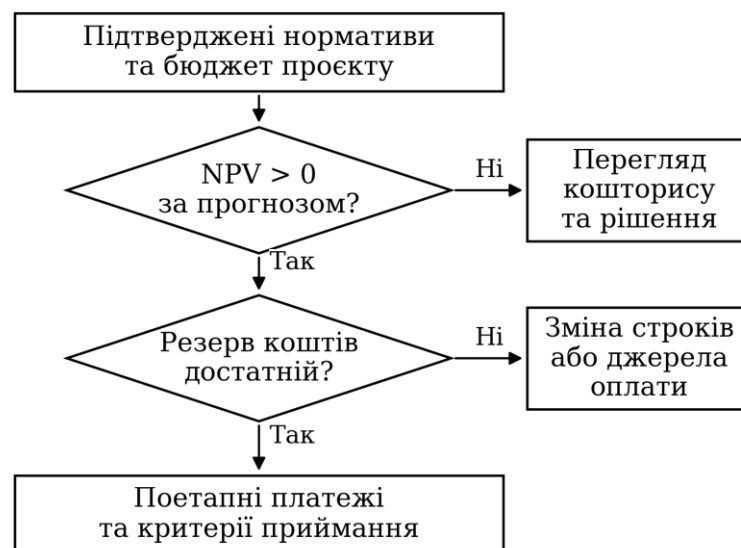

Рисунок 3.3 - Порядок фінансового відбору та погодження інвестиційної програми

Схема фінансового відбору пов'язує оцінку економічної вигоди з перевіркою спроможності підприємства здійснити платежі. Додатне значення NPV дає підставу продовжити підготовку проєкту, а достатність резерву ліквідності визначає можливість погодження його фінансування. Після укладення договорів контроль переноситься на фактичні витрати, приймальні випробування та підтвердження приросту грошових потоків.

Облік інвестиційного ефекту необхідно вести окремо від звичайного фінансового результату підприємства. Чистий прибуток у 2022 році сформовано за результатами всієї діяльності АТ «Стома», тоді як запропонований проєкт оцінює приріст грошових потоків від конкретних змін. Порівняння цих величин є корисним для оцінки масштабу заходів, але підсумовування без урахування облікових правил створює ризик подвійного рахунку.

3.3 Організація реалізації, контролю витрат та оцінювання результатів

Система управління реалізацією програми повинна забезпечувати взаємозв'язок технічних робіт, фінансових платежів і фактичних результатів виробництва. Доцільно призначити відповідального керівника проєкту, затвердити бюджет, технічні критерії приймання й порядок розгляду відхилень. Використання окремої проєктної звітності дозволяє не змішувати капітальні вкладення з поточними витратами виробничих підрозділів.

Перший етап контролю передбачає перевірку технічної можливості модернізації. До затвердження закупівлі необхідно документально встановити фактичні втрати матеріалів, енергоспоживання, витрати аварійних ремонтів та частку повторних контрольних операцій. Ці значення формуватимуть базу для оцінювання результату після введення обладнання. Без фіксації вихідних показників складно підтвердити зв'язок отриманої економії з реалізацією інвестиційного проєкту.

Другий етап полягає в контролі капітального бюджету. Витрати

групується за тими самими статтями, які використано в техніко-економічному обґрунтуванні. Кожна додаткова витрата погоджується до укладення договору або оформлення платежу. За перевищення затвердженого ліміту фінансова служба перераховує показники інвестиційної ефективності з урахуванням нового обсягу вкладень.

Напрями регулярного контролю програми, підтвердні документи та періодичність перевірки наведено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 - Матриця управлінського контролю програми

Напрямок	Періодичність	Документ	Критерій
Капітальний бюджет	Після кожного платежу	Реєстр інвестицій	Факт не перевищує затверджену суму
Дозування	Щомісячно	Карта втрат матеріалів	Зменшення понаднормового списання
Споживання енергії	Щомісячно	Показники лічильників	Зниження питомих енерговитрат
Контроль якості	За партіями	Протоколи перевірок	Менше повторних перевірок
Простої	Щотижнево	Журнал несправностей	Скорочення аварійних зупинок
Результат проєкту	Щоквартально	Фінансовий звіт	Досягнення підтверджених грошових вигод

Третій етап пов'язаний із підтвердженням готовності до промислової експлуатації. Результат приймальних випробувань включає відповідність обладнання технічному завданню, стабільність параметрів технологічного процесу, безпечність роботи та достатність підготовки персоналу. Зміни технологічних карт повинні бути погоджені відповідальними за якість працівниками, а введення в експлуатацію оформлюється належними

документами.

Четвертий етап передбачає оцінювання перших результатів після введення обладнання. Обсяг споживання ресурсів зіставляється з базовим періодом за зіставних умов виробництва. Якщо змінюється асортимент або обсяг випуску, показники перераховуються на одиницю продукції відповідної групи. Без нормування складно встановити, чи спричинене відхилення технологічними змінами або зміною виробничої програми.

Операційна економія повинна підтверджуватися зменшенням фактичних витрат. Наприклад, матеріальна економія виникає, якщо підприємство використовує меншу кількість сировини для отримання однакового обсягу придатної продукції. Оцінюючи матеріальну економію, необхідно виключити вплив коливань закупівельної ціни. Подорожчання або здешевлення сировини змінює грошову оцінку витрат незалежно від технологічної ефективності.

Енергетичний ефект слід оцінювати за питомим споживанням на одиницю продукції або на технологічну годину. Зміни тарифів на електроенергію можуть суттєво впливати на суму витрат, тому контролю підлягає як натуральний обсяг енергоспоживання, так і його фінансове вираження. Результат доцільно формувати на підставі даних приладів обліку й плану виробничого навантаження.

Економія ремонтних витрат визначається за витратами на аварійні роботи та втраченим виробничим часом. Планові ремонти не можуть виключатися зі складу обов'язкових технологічних операцій заради скорочення витрат. Результативність модернізації необхідно перевіряти за кількістю відмов, тривалістю відновлення і сумою витрат на усунення технічних несправностей.

Первинні документи й способи обчислення фактичної економії за складовими ефекту визначено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 - Порядок підтвердження складових економічного ефекту

Складова	Первинні дані	Спосіб розрахунку
Матеріали	Видаткові накладні, норми	Зміна витрат на одиницю придатного випуску
Енергія	Лічильники й тарифи	Різниця нормованого енергоспоживання
Брак	Протоколи якості	Різниця витрат на перероблення
Ремонти	Акти й журнали простоїв	Зміна аварійних витрат
Додаткові продажі	Замовлення й калькуляції	Додаткова виручка мінус змінні витрати

Підтвердження додаткового внеску в покриття потребує особливої уваги. Обсяг нових продажів має бути пов'язаний із виробничим часом, вивільненим унаслідок модернізації, та з фактичними замовленнями покупців. Від додаткової виручки необхідно відняти всі змінні витрати на виробництво, пакування, логістику та реалізацію. За відсутності додаткових продажів прогнозований внесок у фінансовий результат реалізований не буде. Фінансова звітність щодо проєкту повинна мати помісячний характер протягом початкового періоду роботи нового обладнання. За підсумками кварталу готується зведене порівняння фактичних капітальних витрат, технічних показників та операційної економії. Результати перевіряються фінансовою службою разом із відповідальними за виробництво та якість працівниками.

Якщо підтверджений економічний результат виявиться нижчим за плановий, фінансовий контролінг повинен визначити джерело відхилення. Причиною може бути недостатній обсяг випуску, відсутність нових замовлень, нижча точність обладнання або збільшення вартості його обслуговування. Коригувальні рішення повинні стосуватися встановленої причини, а не формального зменшення всіх статей витрат.

Планові значення, які використовуватимуться після введення

обладнання для аналізу відхилень, наведено в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13 - Критерії післяпроектного контролю

Критерій	Планове значення	Підтвердження
Обсяг вкладень	Не більше 5 200 тис. грн	Реєстр платежів
Річний сукупний ефект	2 868 тис. грн	План-факт за складовими
Річні витрати супроводу	320 тис. грн	Сервісні договори
Розрахунковий чистий грошовий потік	2 276,56 тис. грн	Фінансовий розрахунок
Строк оцінювання	П'ять років	Проектна документація
Відповідність продукції	Без погіршення нормативних параметрів	Протоколи контролю якості

При складанні післяпроектного звіту важливо не підміняти фактичну величину економії розрахунковим орієнтиром. Планові суми з таблиці 3.13 використовуються для оцінювання відхилень, а не як заздалегідь гарантований результат. Показник річного грошового потоку переглядається після підтвердження фактичних платежів, суми амортизації, податкових наслідків і додаткових продажів.

Відтворюваність інвестиційних розрахунків забезпечить електронний реєстр проекту з вихідними та фактичними показниками. Кожна стаття міститиме затверджений кошторис, договірну суму, фактичний платіж, дату приймання, відповідального працівника та пояснення змін. Виробничі показники відображатимуться в окремих вкладках, що дозволить пов'язувати фінансові наслідки з реальними технічними змінами.

Ефективність системи контролю залежить від дотримання однакової методики порівняння. Якщо базовий рівень витрат сформовано за квартал із мінімальним завантаженням, подальша економія може бути штучно завищеною. Порівнювати результати слід за однорідними товарними групами та зіставними обсягами, використовуючи технологічні норми й фактичні дані

про випуск.

У межах інвестиційної програми доцільно передбачити право призупинення фінансування наступного етапу, якщо приймальні випробування не підтвердили заплановані параметри. Розподіл платежів відповідно до фактичного виконання робіт знижує ризик значних непродуктивних вкладень. Вимогу щодо поетапного фінансування необхідно закріпити у внутрішньому регламенті управління капітальними проєктами.

Після завершення першого року експлуатації підприємство повинно виконати повний перерахунок NPV на основі фактичних результатів. У разі зміни очікуваного строку використання активів, обсягу щорічної економії або потреби у додаткових витратах оцінка ефективності уточнюється. Результат потрібно відображати в управлінському звіті разом з поясненням причин зміни вихідних припущень.

Програма фінансового управління виробничим потенціалом передбачає відповідальність за достовірність показників на кожному етапі. Фінансова служба забезпечує перевірку економічних розрахунків, технологічні підрозділи відповідають за вимірювання виробничого результату, а керівництво оцінює відповідність програми цілям підприємства. Узгодження цих функцій підвищує прозорість інвестиційних рішень.

Взаємодію технічного приймання, виробничих вимірювань і фінансової перевірки результатів показано на рисунку 3.4.

Матеріальну економію підтверджують порівнянням фактичного списання з базовим нормативом на однакову кількість придатної продукції. Облікові картки повинні містити рецептуру, номер партії та ціну оцінювання. Зміна обсягу виробництва або складу продукту потребує коригування бази, інакше фінансовий результат може бути спотворений.

Залишок заощадженої сировини на складі не завжди відразу зменшує грошові виплати. Ефект у коштах проявляється після скорочення закупівлі або використання матеріалу для додаткового замовлення. У звіті слід розмежувати технологічне зниження витрачання, бухгалтерську економію та дату її впливу

на грошовий потік.

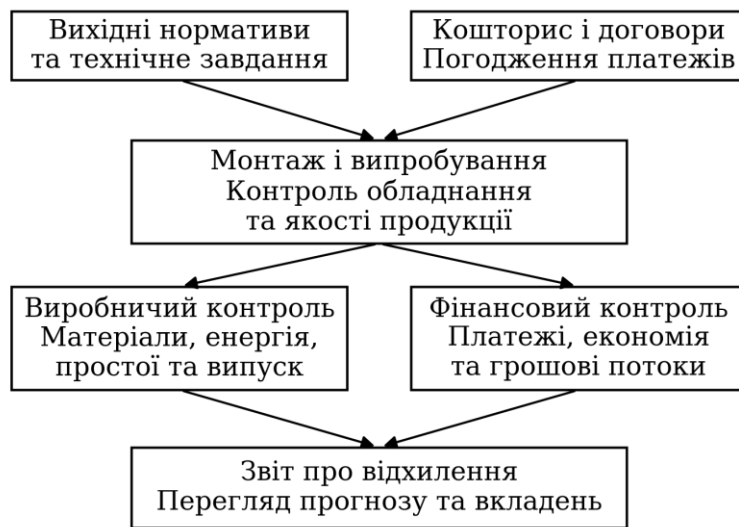

Рисунок 3.4 - Зв'язок виробничого та фінансового контролю результатів модернізації

Енергетичний результат визначають за даними лічильників і фактичним навантаженням обладнання. Порівняння проводять на одиницю придатного випуску, враховуючи тривалість холостих циклів та режим роботи. Тарифний вплив відокремлюють від зменшення фізичного споживання, щоб оцінити ефект технічного заходу.

Економія електроенергії не повинна включати витрати, які підприємство несе незалежно від роботи модернізованого агрегату. За наявності спільного лічильника витрати електроенергії необхідно розподілити між ділянками на обґрунтованій основі або провести контрольне вимірювання. За недостатньої деталізації до фінансового звіту включають підтверджену частину результату, а решту перевіряють після встановлення засобів обліку.

Надійність агрегатів оцінюють за частотою відмов і тривалістю аварійного простою. Кожний випадок повинен бути підтверджений технічним актом із зазначенням причини та виконаних робіт. Зменшення ремонтних витрат перевіряють після зіставлення зі збільшеними витратами планового сервісу та запасних частин.

Приріст ефективного фонду часу може забезпечити виконання

додаткових замовлень або скорочення надурочної роботи. Фінансові наслідки цих варіантів відображають окремо. Якщо більша доступність обладнання не використана через недостатній попит, її враховують як підвищення виробничої готовності, без умовного збільшення грошового потоку.

Результат удосконалення контролю якості підтверджують часткою повторних випробувань і витратами перероблення партій. Порівнюють однорідні продукти за однакових вимог до придатності. Кількість обов'язкових процедур не скорочують для досягнення фінансового нормативу; зменшення витрат має виникати завдяки меншій частоті дефектів.

Повернення продукції покупцем враховують за датою та причиною претензії. Витрати заміни, транспортування й повторного контролю відносять до відповідної партії. За тривалого строку реалізації початковий контрольний період може бути недостатнім, тому оцінку ефекту уточнюють після надходження відомостей щодо претензій.

Організацію замовлень оцінюють за строком проходження партії та дотриманням дати відвантаження. Дані диспетчерського журналу дозволяють розмежувати очікування сировини, обладнання й управлінського погодження. Поліпшення системи планування повинно скорочувати конкретну причину затримки, яка була зафіксована до впровадження.

Своєчасне відвантаження може зменшити штрафи або підтримати повторні продажі, проте відповідний ефект потребує договірного підтвердження. Скорочення часу погодження без зміни виробничих витрат відображають як організаційний результат. У прогнозі грошового потоку організаційний ефект відображають за умови підтвердженого збільшення надходжень або скорочення виплат.

Витрати супроводу зв'язують із договорами сервісу, калібрування, ліцензійного обслуговування та навчання. Їх сума зменшує операційний ефект програми, тому перевищення бюджету повинно відобразитися в інвестиційній моделі. Періодичні платежі розподіляють за строками дії договорів, забезпечуючи зіставність річних значень.

Підтримання працездатності устаткування та інформаційної системи є

умовою збереження очікуваної економії. Відкладення сервісу може тимчасово зменшити витрати й одночасно збільшити ризик відмови. Оцінювання супроводу потребує перевірки повноти виконаних робіт та їх відповідності регламенту постачальника.

Капітальний бюджет контролюють за договорами, рахунками та банківськими платежами. Кожну суму відносять до затвердженої статті, зазначаючи дату й підтвердження приймання. Відхилення кошторису погоджують до виникнення нового зобов'язання, а перевищення початкової інвестиції включають до повторного розрахунку ефективності.

Резерв непередбачених робіт використовують для документально обґрунтованих витрат, пов'язаних із введенням об'єкта. Невикористану частину не визнають фактичним платежем. Після завершення монтажу кошторис закривають, установлюють повну вартість проєкту та уточнюють базу для оцінювання амортизації й майбутніх грошових надходжень.

Фінансовий внесок додаткового випуску підтверджують договорами реалізації та маржинальною калькуляцією. Із доходу від нових замовлень віднімають змінні матеріальні, виробничі й збутові витрати. Доступність обладнання є передумовою, проте до моделі включають реалізовану продукцію та обґрунтовані строки її оплати.

Під час оцінювання приросту продажів перевіряють, чи не замінили нові замовлення раніше запланований випуск. Перерозподіл виробничого часу між товарними групами може змінити маржу без приросту загальної реалізації. Розрахунок повинен охоплювати втрачений внесок витісненої продукції та додаткову потребу в оборотному капіталі.

Наступний етап аналізу передбачає визначення фінансових критеріїв приймання та порогу результативності інвестиційної програми.

Після завершення монтажу модернізованих виробничих вузлів оцінювання доцільно організовувати за принципом підтвердження досягнутого результату. До підсумкового акта включаються два окремі висновки: технічний, який засвідчує відповідність параметрів обладнання затвердженим вимогам, і фінансовий, у якому визначено фактичні додаткові

витрати та заощадження. Наявність технічного акта не свідчить про економічну доцільність інвестиції, якщо підприємство ще не одержало очікуваних фінансових вигод.

Початкові вкладення у 5 200 тис. грн можуть бути відшкодовані протягом п'яти років за умови, що сума дисконтованих надходжень досягне відповідної величини. За ставки дисконту 18 % і рівних річних потоків коефіцієнт приведення становить 3,12717. На його основі визначено мінімально необхідний річний грошовий потік, який забезпечує нульову чисту теперішню вартість.

$$a_{5;0,18} = \sum_{t=1}^5 \frac{1}{(1+0,18)^t} \approx 3,12717 \quad (3.9)$$

де $a_{5;0,18}$ є коефіцієнтом теперішньої вартості п'яти однакових річних потоків.

$$CF_{\min} = \frac{5\,200}{3,12717} \approx 1\,662,84 \quad (3.10)$$

де $CF_{\min}$ є мінімальним річним грошовим потоком, тис. грн.

Пороговий грошовий потік пов'язано з річною сумою операційних вигод до оподаткування. У моделі враховано витрати супроводу 320 тис. грн, амортизацію 1 040 тис. грн і ставку податку 18 %. Після розкриття дужок грошовий потік визначається як 82 % операційного ефекту за вирахуванням 75,2 тис. грн. Залежність використано для обчислення мінімально допустимого результату програми.

$$CF = 0,82(E - 1\,360) + 1\,040 = 0,82E - 75,2 \quad (3.11)$$

де E позначає суму щорічної економії та додаткового внеску, тис. грн.

Прирівнювання грошового потоку до 1 662,84 тис. грн дозволяє отримати порогову суму річного операційного ефекту 2 119,57 тис. грн. Заплановане значення становить 2 868 тис. грн, отже різниця дорівнює 748,43 тис. грн. Вона характеризує запас результативності у межах прийнятих припущень, а не доводить фінансову безпеку проєкту за будь-яких обставин. Порогова оцінка не враховує зміни строку введення обладнання, податкових правил, тривалості виробничих зупинок і майбутньої потреби в додаткових оборотних коштах.

$$E_{\min} = \frac{1\,662,84 + 75,2}{0,82} \approx 2\,119,57 \quad (3.12)$$

де $E_{\min}$ є пороговою сумою річних операційних вигод, тис. грн.

$$\Delta E = 2\,868 - 2\,119,57 = 748,43 \quad (3.13)$$

де ΔE є різницею між плановим ефектом і порогом відшкодування вкладень, тис. грн.

Умови відшкодування початкових вкладень і допустиме відхилення операційного ефекту узагальнено в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14 - Контрольні параметри достатності фінансового результату

Показник	Розрахункове значення	Призначення
Дисконтний коефіцієнт ануїтету	3,12717	Приведення п'яти річних потоків
Мінімальний річний грошовий потік	1 662,84 тис. грн	Умова NPV = 0
Мінімальна сума операційних вигод	2 119,57 тис. грн	Умова відшкодування капіталовкладень
Плановий річний операційний ефект	2 868,00 тис. грн	Ціль для план-факт контролю
Різниця між планом і порогом	748,43 тис. грн	Допустиме відхилення у межах моделі

Практична перевірка порогового показника потребує окремого обліку поточних і накопичених результатів. Щомісячна перевірка дозволяє швидко виявляти відхилення витрат від бюджету, але сама по собі не дає підстав оцінювати NPV, якщо виробничий рік ще не завершено. Квартальні дані використовують для уточнення виробничих нормативів, а річні для розрахунку фактичного грошового потоку. Подальші оцінки повинні використовувати ту саму методику приведення вартості, яка застосована у попередньому обґрунтуванні. Контроль фінансової результативності слід доповнити перевіркою податкової бази. Якщо фінансовий результат

діяльності підприємства визначається відповідно до чинних положень обліку, окремі податкові коригування можуть впливати на суму податку. У представленій моделі застосовано спрощене оподаткування інкрементального прибутку за ставкою 18 %, тому реальний розрахунок перед прийняттям інвестиційного рішення повинен готуватися за даними бухгалтерського та податкового обліку. Потреба в уточненні не змінює сутності процедури, але обмежує точність наведених прогнозних значень. Відокремлення грошових надходжень від витрат дає змогу уникнути подвійного врахування економічного результату. Зменшення матеріальних відходів відображається у скороченні вартості фактично списаних матеріалів. Якщо заощаджена сировина залишається на складі, підприємство може тимчасово одержати приріст запасів, а зменшення касових виплат на закупівлі відбудеться пізніше. Аналогічно скорочення тривалості технологічної операції створює економічний результат тільки після підтвердження нижчих витрат або реалізованого додаткового випуску.

Порядок підтвердження ефекту має враховувати зміну асортименту. У виробництві продукції різного складу й технологічної складності середня собівартість одиниці може приховувати суттєві відхилення між товарними групами. Матеріальні й енергетичні нормативи доцільно розраховувати окремо за однорідними технологічними групами. Вибір виробів для контрольного вимірювання здійснюють до модернізації, а результати оформлюють зі зазначенням обсягу партії, рецептури, тривалості циклу та результатів контролю якості.

Фактичні капітальні платежі мають проходити окрему процедуру погодження. До реєстру включають кожний рахунок постачальника, його зв'язок зі статтею затвердженого кошторису, підтвердження приймання обладнання й дату оплати. Наявність вільного залишку коштів на певну дату не може замінити прогнозу короткострокової платоспроможності. Перед наступним платежем фінансова служба перевіряє забезпеченість закупівель матеріалів, податкових платежів, оплати праці та інших обов'язкових витрат.

Достовірність оцінювання довгострокового результату залежить також

від контролю технічних характеристик після завершення гарантійного періоду. Початкові вимірювання можуть засвідчувати досягнення нормативу, але в ході експлуатації точність дозування або стабільність обладнання змінюватимуться внаслідок зношування й порушення регламентів обслуговування. Річний аудит повинен установлювати, чи зберігається раніше підтверджена економія та чи не виникла додаткова потреба в ремонтних витратах. Отримані результати використовують під час коригування строку корисного використання активів.

Порядок перевірки технічних результатів, витрат і грошових надходжень після модернізації сформовано в таблиці 3.15.

Таблиця 3.15 - Контроль доказовості результатів модернізації

Об'єкт перевірки	Джерело інформації	Порядок управлінського рішення
Придатність обладнання	Протоколи випробувань	Приймання після досягнення нормативів
Матеріальна економія	Облікові картки, рецептури	Нормування на фактичний придатний випуск
Енергетичний результат	Лічильники й журнал навантаження	Порівняння за зіставної виробничої програми
Додатковий обсяг реалізації	Договори, акти відвантаження	Розрахунок внеску після змінних витрат
Капітальний бюджет	Договори й банківські платежі	Контроль перевищення ліміту
Грошовий результат	Звіт про рух коштів, реєстр проєкту	Перегляд оцінки NPV за фактом

Відповідальність за результати проєкту повинна бути розділена за характером інформації. Керівник технічної служби відповідає за достовірність параметрів обладнання, відділ якості за нормативну придатність продукції, служба постачання за закупівельні умови, а фінансовий підрозділ за розрахунок грошового результату. Підсумкове рішення щодо наступних капіталовкладень ухвалюється на основі зведеної відомості, у якій зафіксовано

як досягнуті значення, так і відхилення від початкового обґрунтування.

Запропонована процедура контролю дозволяє використати розрахунок інвестиційної ефективності як практичний інструмент управління виробничим потенціалом. Показники порогу окупності, підтвердження матеріальної економії, стану виробничих ліній і фактичної вартості виконаних робіт формують основу для наступних рішень щодо заміни обладнання. За результатами спостереження підприємство зможе уточнити нормативи технологічних процесів, інвестиційні пріоритети та обсяги резервного фінансування без припущень про гарантованість попередньо розрахованого ефекту.

Підсумкове оцінювання запропонованих заходів дає змогу визначити порядок їх фінансування та контролю результатів.

Висновки до третього розділу

За результатами фінансово-виробничого аналізу запропоновано програму вибіркової модернізації АТ «Стома», яка охоплює дозувальні операції, контроль якості та диспетчеризацію виробничих партій. Вартість програми у розрахунковому бюджеті становить 5 200 тис. грн, а її остаточні параметри мають підтверджуватися технічним аудитом і комерційними пропозиціями.

Сукупний річний економічний ефект у моделі дорівнює 2 868 тис. грн, витрати на супровід 320 тис. грн. З урахуванням умовної амортизації та податку на прибуток розрахунковий щорічний грошовий потік становить 2 276,56 тис. грн. Величини економії є попередніми плановими орієнтирами, а не підтвердженими результатами роботи підприємства.

За п'ятирічного періоду оцінювання та умовної ставки дисконту 18 % чиста теперішня вартість програми становить 1 919,19 тис. грн, індекс прибутковості 1,369, дисконтований строк окупності близько 3,21 року. Додатні фінансові показники дають підстави для подальшої технічної перевірки й закупівельного опрацювання програми.

Розроблено порядок фінансування й післяпроектного контролю капіталовкладень. Він передбачає фіксацію вихідних технологічних нормативів, поетапні платежі, приймальні випробування, перевірку якості продукції та регулярний аналіз фактичних економічних вигод.

Висновки

У магістерській роботі досліджено теоретико-методичні засади фінансового управління виробничим потенціалом підприємства, проведено оцінювання стану та результативності використання ресурсів АТ «Стома», обґрунтовано напрями його виробничого оновлення. Отримані результати дозволили визначити фінансові обмеження розвитку підприємства та сформулювати пропозиції щодо підвищення ефективності капітальних вкладень.

Дослідження економічної сутності виробничого потенціалу засвідчило, що його формування та використання залежать від технічного стану основних засобів, забезпеченості матеріальними й трудовими ресурсами, організації технологічних процесів та доступності фінансування. Узагальнення наукових підходів дозволило уточнити зміст зазначеної категорії з позиції здатності підприємства забезпечувати випуск продукції за наявних ресурсних і фінансових обмежень. Обґрунтовано доцільність поєднання виробничих показників з оцінюванням фінансової стійкості, оборотності активів, прибутковості та руху грошових коштів.

Установлено, що фінансове управління виробничим потенціалом потребує розмежування поточних витрат на підтримання працездатності обладнання та інвестицій, спрямованих на зміну його техніко-економічних характеристик. Під час оцінювання виробничих інвестицій необхідно враховувати початкові капітальні вкладення, експлуатаційні витрати, очікувану економію ресурсів, прогнозовані грошові надходження та можливі ризики реалізації проєктів. Вибір інвестиційного рішення має узгоджуватися з фінансовими можливостями підприємства, оскільки економічно доцільний проєкт може спричинити нестачу оборотних коштів у період його реалізації.

Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Стома» за 2020-2022 роки показав зростання масштабів реалізації продукції та поліпшення фінансових результатів. Чистий дохід підприємства збільшився зі 109 632 тис. грн у 2020 році до 168 173 тис. грн у 2022 році, або на 53,4 %. Валовий

прибуток за відповідний період зріс із 39 619 до 80 616 тис. грн. Після отримання незначних чистих збитків у 2020 та 2021 роках підприємство завершило 2022 рік із чистим прибутком у сумі 20 060 тис. грн. Чиста рентабельність реалізації досягла 11,93 %, що свідчить про поліпшення співвідношення отриманих доходів і загальних фінансових результатів господарської діяльності.

Дослідження структури активів виявило збільшення вартості майна підприємства до 159 875 тис. грн наприкінці 2022 року. Основну частину активів становили оборотні ресурси, величина яких досягла 140 162 тис. грн. Зростання обсягів господарської діяльності супроводжувалося накопиченням запасів і дебіторської заборгованості, що посилює вимоги до управління оборотним капіталом. Обсяг виробничих та інших запасів у 2022 році становив 62 150 тис. грн, а торгової дебіторської заборгованості 22 647 тис. грн. Зазначені показники обґрунтовують необхідність перегляду нормативів запасів, удосконалення планування закупівель і посилення контролю своєчасності розрахунків із покупцями.

Окремої уваги потребує стан основних засобів АТ «Стома». Протягом досліджуваного періоду їх залишкова вартість скоротилася із 17 840 до 12 519 тис. грн, а коефіцієнт бухгалтерського зносу збільшився з 73,64 до 81,65 %. Накопичений знос свідчить про скорочення облікової залишкової вартості виробничих активів, проте сам по собі не характеризує фактичну працездатність кожного агрегату. Рішення щодо заміни обладнання доцільно приймати після технічного обстеження, оцінювання ремонтних витрат, частоти відмов і впливу окремих технологічних операцій на виробничі результати.

Оцінювання фінансових можливостей підприємства показало, що у 2022 році чистий грошовий потік від операційної діяльності становив 17 536 тис. грн. Залишок грошових коштів наприкінці року досяг 27 254 тис. грн. Отримані результати свідчать про наявність певних фінансових передумов для здійснення виробничих інвестицій, однак визначення доступного обсягу

фінансування потребує врахування строків виконання поточних зобов'язань, майбутніх платежів та необхідного резерву ліквідності.

За результатами проведеного аналізу запропоновано програму виробничо-технологічних поліпшень АТ «Стома», яка передбачає модернізацію дозувальних операцій, удосконалення засобів контролю якості та організацію диспетчеризації виробничих процесів. Очікувані результати реалізації заходів пов'язані зі скороченням матеріальних втрат, зменшенням витрат енергії, зниженням потреби в повторних контрольних операціях та підвищенням надійності роботи обладнання. Розрахунковий бюджет програми становить 5 200 тис. грн.

Фінансове обґрунтування запропонованих заходів передбачає отримання сукупного річного економічного ефекту в сумі 2 868 тис. грн. З урахуванням витрат на супровід програми, які оцінено в 320 тис. грн на рік, розрахунковий результат до амортизації становить 2 548 тис. грн. За прийнятих припущень щодо амортизації та оподаткування прогнозований щорічний чистий грошовий потік дорівнює 2 276,56 тис. грн. Наведені величини характеризують очікувані результати модернізації та потребують підтвердження фактичними виробничими показниками.

Оцінювання інвестиційної ефективності виконано за п'ятирічного розрахункового періоду та ставки дисконту 18 %. Чиста теперішня вартість програми становить 1 919,19 тис. грн, індекс прибутковості дорівнює 1,369, а дисконтований строк окупності оцінюється приблизно у 3,21 року. Отримані показники свідчать про економічну доцільність реалізації запропонованої програми за умови досягнення прогнозованих результатів і дотримання встановленого інвестиційного бюджету. Під час ухвалення остаточного рішення необхідно уточнити ставку дисконту відповідно до фактичної вартості капіталу та інвестиційних ризиків підприємства.

Обґрунтовано доцільність поетапного фінансування виробничих інвестицій із попередньою перевіркою достатності грошових ресурсів. За розрахункового резерву ліквідності в сумі 15 000 тис. грн і початкового

бюджету 5 200 тис. грн залишок коштів після умовного фінансування програми перевищуватиме встановлений резерв. Однак зазначене співвідношення не враховує всіх майбутніх операційних платежів, тому його використання потребує доповнення прогнозним платіжним календарем. Запропонований порядок розподілу платежів за етапами постачання, монтажу та приймання обладнання дозволяє обмежити одноразове вилучення коштів із господарського обороту.

Удосконалення організації фінансового управління виробничим потенціалом передбачає запровадження послідовного контролю підготовки, реалізації та оцінювання результатів інвестиційних заходів. Запропоновано порядок погодження капітального бюджету, проведення технічного аудиту, перевірки виконання договірних зобов'язань і підтвердження фактично отриманої економії. Визначено показники контролю матеріальних витрат, енергоспоживання, ремонтів, виробничих простоїв та результативності вкладень. Розподіл відповідальності між фінансовими й виробничими підрозділами має забезпечити достовірність вихідних даних і своєчасне коригування управлінських рішень.

Результати дослідження дозволяють рекомендувати АТ «Стома» використання запропонованої процедури фінансового відбору виробничих інвестицій під час планування оновлення основних засобів та підвищення ефективності використання ресурсів. Остаточне затвердження програми потребує перевірки фактичних технологічних втрат, уточнення вартості обладнання, підтвердження прогнозованих грошових надходжень і погодження джерел фінансування. Застосування розроблених положень сприятиме обґрунтованішому розподілу інвестиційних ресурсів, підтриманню платоспроможності та підвищенню результативності управління виробничим потенціалом підприємства.

Список використаних джерел

- 1 Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
- 2 Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
- 3 Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- 4 Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20>.
- 5 Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20>.
- 6 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
- 7 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
- 8 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
- 9 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
- 10 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
- 11 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.

12 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

13 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.

14 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.

15 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2004 № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05>.

16 International Accounting Standards Board. IAS 7 Statement of Cash Flows. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

17 International Accounting Standards Board. IAS 16 Property, Plant and Equipment. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

18 International Accounting Standards Board. IAS 36 Impairment of Assets. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

19 International Accounting Standards Board. IAS 2 Inventories. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

20 International Accounting Standards Board. IAS 1 Presentation of Financial Statements. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

21 International Accounting Standards Board. IAS 38 Intangible Assets. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

22 International Accounting Standards Board. IAS 12 Income Taxes. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

23 International Accounting Standards Board. IAS 23 Borrowing Costs. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.

- 24 International Accounting Standards Board. IFRS 9 Financial Instruments. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.
- 25 International Accounting Standards Board. IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.
- 26 International Accounting Standards Board. IFRS 16 Leases. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.
- 27 International Accounting Standards Board. IFRS 13 Fair Value Measurement. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.
- 28 International Accounting Standards Board. IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.
- 29 International Accounting Standards Board. IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors. IFRS Accounting Standards, edition 2023. London : IFRS Foundation.
- 30 International Accounting Standards Board. Conceptual Framework for Financial Reporting. London : IFRS Foundation, 2018.
- 31 ISO 9001:2015. Quality management systems - Requirements. Geneva : International Organization for Standardization, 2015.
- 32 ISO 13485:2016. Medical devices - Quality management systems - Requirements for regulatory purposes. Geneva : ISO, 2016.
- 33 ISO 31000:2018. Risk management - Guidelines. Geneva : ISO, 2018.
- 34 ISO 55000:2014. Asset management - Overview, principles and terminology. Geneva : ISO, 2014.
- 35 ISO 55001:2014. Asset management - Management systems - Requirements. Geneva : ISO, 2014.
- 36 ISO 22301:2019. Security and resilience - Business continuity management systems - Requirements. Geneva : ISO, 2019.
- 37 Regulation (EU) 2017/745 of the European Parliament and of the

Council of 5 April 2017 on medical devices. Official Journal of the European Union. 2017. L 117.

38 Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to medicinal products for human use. Official Journal of the European Communities. 2001. L 311.

39 АТ «Стома». Офіційний сайт підприємства. URL: <https://stoma.kharkov.ua/uk/stoma>.

40 НКЦПФР. База даних емітентів SMIDA. ПАТ «Стома», ЄДРПОУ 00481318. URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/00481318>.

41 ПАТ «Стома». Баланс і звіт про фінансові результати за 2020-2022 роки. Зведення оприлюднених форм: https://zvitnist.com/00481318_PUBLICHNE_AKCONERNE_TOVARYSTVO_S TOMA.

42 OpenDataBot. АТ «Стома» (00481318). Історичні фінансові показники та реєстраційні дані за 2020-2022 роки. URL: <https://opendatabot.ua/c/00481318>.

43 ПАТ «Стома». Звіт про рух грошових коштів за 2021-2022 роки, форма № 3. Зведення оприлюднених форм: https://zvitnist.com/00481318_PUBLICHNE_AKCONERNE_TOVARYSTVO_S TOMA.

44 Brigham E. F., Ehrhardt M. C. Financial Management: Theory & Practice. 16th ed. Boston : Cengage, 2020.

45 Brealey R. A., Myers S. C., Allen F. Principles of Corporate Finance. 13th ed. New York : McGraw-Hill, 2020.

46 Gitman L. J., Zutter C. J. Principles of Managerial Finance. 14th ed. Boston : Pearson, 2015.

47 Damodaran A. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset. 3rd ed. Hoboken : Wiley, 2012.

48 Datar S. M., Rajan M. V. Horngren's Cost Accounting: A Managerial Emphasis. 16th ed. Harlow : Pearson, 2018.

- 49 Drury C. Management and Cost Accounting. 10th ed. Andover : Cengage, 2018.
- 50 Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Boston : Harvard Business School Press, 1996.
- 51 Kaplan R. S., Anderson S. R. Time-Driven Activity-Based Costing: A Simpler and More Powerful Path to Higher Profits. Boston : Harvard Business School Press, 2007.
- 52 Johnson H. T., Kaplan R. S. Relevance Lost: The Rise and Fall of Management Accounting. Boston : Harvard Business School Press, 1987.
- 53 Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York : Free Press, 1985.
- 54 Goldratt E. M., Cox J. The Goal: A Process of Ongoing Improvement. Great Barrington : North River Press, 1984.
- 55 Slack N., Brandon-Jones A. Operations Management. 9th ed. Harlow : Pearson, 2019.
- 56 Heizer J., Render B., Munson C. Operations Management: Sustainability and Supply Chain Management. 12th ed. Boston : Pearson, 2017.
- 57 Christopher M. Logistics & Supply Chain Management. 5th ed. Harlow : Pearson, 2016.
- 58 Chopra S. Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. 7th ed. Harlow : Pearson, 2019.
- 59 Womack J. P., Jones D. T. Lean Thinking: Banish Waste and Create Wealth in Your Corporation. New York : Simon & Schuster, 1996.
- 60 COSO. Enterprise Risk Management: Integrating with Strategy and Performance. New York : Committee of Sponsoring Organizations, 2017.
- 61 COSO. Internal Control - Integrated Framework. New York : Committee of Sponsoring Organizations, 2013.
- 62 OECD, Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. 4th ed. Paris : OECD Publishing, 2018.
- 63 OECD. Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting

Data on Research and Experimental Development. Paris : OECD Publishing, 2015.

64 UNIDO. Industrial Development Report 2022: The Future of Industrialization in a Post-Pandemic World. Vienna : United Nations Industrial Development Organization, 2022.

65 UNCTAD. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All. Geneva : United Nations, 2023.

66 Рзаєва Т. Г., Римарчук Р. В. Виробничий потенціал підприємства та аналітичне обґрунтування напрямів його дослідження. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 4. С. 226-231. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/items/b39bb663-358c-4f3e-a678-e18366766dac>.

67 Квасницька Р., Тарасюк М. Структуризація потенціалу підприємства. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2017. № 1 (111). С. 73-82. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/807>.

68 Куліш Г. П., Чепка В. В. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки. Статистика України. 2017. № 1. С. 29-35. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/23586>.

69 Маккі Л. М., Горошанська О. О. Методичний інструментарій оцінки фінансового потенціалу підприємства. Бізнес Інформ. 2018. № 5. С. 372-377. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-5_0-pages-372_377.pdf.

70 Смолич Д. В., Тимошук І. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2020. № 153. С. 75-82. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-14>.

71 Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Сучасні аспекти управління виробничим потенціалом промислових підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4, № 1. С. 188-194. URL: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.188>.

72 Камінська І., Ковальчук Н., Демидович А., Дубровський В. Науково-методичні підходи до аналізу ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Галицький економічний вісник. 2020. № 6 (67). С. 193-201. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06.193.

73 Чернов С. І., Гайдученко С. О., Добрин С. В., Кіпа М. А. Визначення цілей стратегічного управління підприємством залежно від рівня його фінансового потенціалу. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2019. Т. 2, № 29. С. 236-247. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v2i29.172359>.

74 Дараган А. В., Геворкян А. Ю. Формування складників фінансового потенціалу підприємства. Економічний простір. 2021. № 167. С. 55-58. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/167-10>.

75 Мацко Н. Г., Некрасова Л. А. Оцінка виробничого потенціалу інноваційно-активних промислових підприємств на основі ІЕКО-аналізу. Бізнес Інформ. 2021. № 5. С. 188-193. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-188-193>.

76 Богма О., Ганечко І., Лимар В. Економічний потенціал підприємства: зміст та ключові характеристики. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2022. № 1 (141). С. 58-68. URL: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(141\)04](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(141)04).

77 Богма О., Камінський С., Гутник П. Фінансовий потенціал підприємства: методика оцінювання. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2022. № 2 (142). С. 36-47. URL: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(142\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(142)03).

АКТ

перевірки кваліфікаційної роботи магістра на наявність ознак академічного плагіату.

Відповідно до даних сервісу Strikeplagiarism кваліфікаційна робота "Фінансові аспекти управління виробничим потенціалом підприємства", автора: Пацай Д.О. містить 36,33 % обсяг знайдених подібностей. Ознаки академічного плагіату – відсутні.

Перевірку виконала доцент кафедри Фінанси, облік і аудит Вікторія Орлова

31.12.2023 р.